

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

НОВЕМБАР—ДЕЦЕМБАР 1943

БРОЈ 11—12

ГОД. LIX
WWW.UNIBG.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

УРЕДНИК

Д-р ФИЛИП МЕДИЋ
ПРОФЕСОР УНИВЕРЗИТЕТА

ИЗДАВАЧ

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ
МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

САДРЖАЈ:

- ГЛАВНИ ПРОСВЕТНИ САВЕТ ПРИ МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
- ФОРМИРАЊЕ НОВОГ ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА
- ЗАСЕДАЊЕ ПРВОГ РЕДОВНОГ ГОДИШЊЕГ САСТАНКА ВЕЛИКОГ ВЕЋА
ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА
- ГОВОР МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА
- ПИСМО ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ ПРОСВЕТНОМ СКУПУ
- ПУТЕВИ СРПСКОГ САМОСНАЛАЖЕЊА (РАЗМАТРАЊА УЗ СРП-
СКИ ЦИВИЛНИ ПЛАН) — ГОВОР ПОМОЋНИКА МИНИСТРА
ПРОСВЕТЕ И ВЕРА ВЛАДИМИРА ВЕЛМАР-ЈАНКОВИЋА
- ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ПРОСВЕТНОГ ОДБОРА
- ДРЖАВНИ ПРОСВЕТНИ ПЛАН — ИЗВЕШТАЈ ГЕНЕРАЛНОГ СЕ-
КРЕТАРА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА ВОЈИНА ДРА-
МУШИЋА
- ДИСКУСИЈА СА РАДНЕ СЕДНИЦЕ И РЕЗОЛУЦИЈА

Претплата на „Просветни гласник” повишена је од 1 јануара 1944 године — због повећаних трошкова око издавања часописа — на 360 дин. годишње, односно на 40 дин. за поједини број.

Од 1 јануара 1944 год. администрација листа спојена је са уредништвом. Стога претплату на часопис за 1944 год. — као и претплату за минуле године, 1942 и 1943, уколико није уплаћена — треба слати „Просветном гласнику” преко Поштанске штедионице у Београду на чековни рачун бр. 62100, а не више Државној штампарији. Нове чековне уплатнице доставиће се свима претплатницима.

Управе народних школа достављаће своју претплату преко среских школских надзорника, који ће претплату сакупљену од подручних школа слати „Просветном гласнику” као и остале установе.

Администрација ће слати лист појединачно свима лицима, установама и школама. Народним школама лист ће се доставити преко среских школских надзорника.

Упозоравају се сва надлештва и установе у ресору Министарства просвете и вера на наређење министра просвете и вера I бр. 5571 од 31 марта 1942 год. по коме су дужни да се обавезно претплате на „Просветни гласник”. Претплату ће подмиривати из кредита који је за то предвиђен буџетом, а уколико овај недостаје, из кредита за канцелариске трошкове, односно из посебних својих прихода (са села, посела, забава и сл.).

Надлештва и установе које се досада нису претплатиле на Гласник имају то одмах да учине и за наредну и за прошле године, па ће уз нови број добити и све раније бројеве часописа; а сви досадашњи претплатници који још нису подмирили претплату треба да је одмах пошаљу „Просветном гласнику” путем Поштанске штедионице на чековни рачун бр. 62100.

Рекламације за непримљену свеску треба поднети „Просветном гласнику” у Одељењу за високо образовање и народну културу Министарства просвете и вера, и то одмах чим се прими наредна свеска.

Уредништво и администрација
Просветног гласника

WWW.U... .RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

УРЕДНИК:

Др ФИЛИП МЕДИЋ
ПРОФЕСОР УНИВЕРЗИТЕТА

ИЗДАВАЧ:

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ
МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

Бр. 11—12

НОВЕМБАР—ДЕЦЕМБАР

ГОДИНА LIX

ОБРАЗОВАЊЕ НОВОГ ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА ПРИ МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

И

ПРВО РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ ВЕЛИКОГ ПРОСВЕТНОГ ВЕЋА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

Велика свечана дворана Коларчевог народног универзитета у Београду 10 новембра 1943 године била је дупке пуна људи, претставника свих друштвених редова. Ту су претставници Српске православне цркве, свих министарстава, Универзитета и високих школа, свих комора — Индустриске, Занатске, Лекарске, Трговинске, Земаљског савеза пољопривредних комора — Главног задружног савеза, Главног савеза српских земљорадничких задруга, Савеза трговачких удружења, Савеза занатлија, Српске заједнице рада, Националне службе рада за обнову Србије. Ту су професори Универзитета, професори гимназија и средњих стручних школа и учитељи свих београдских основних школа. У првим редовима седе чланови новоформираног Главног просветног савета. Више од хиљаду људи с интересовањем очекује да чује нове смернице планске просветне политике, систематски израђен Државни просветни план.

Тачно у 10 часова у дворану улази министар просвете и вера Велибор Јонић с помоћником министра просвете и вера Владимиром Велмар-Јанковићем. Министар просвете и вера отвара први

редовни годишњи састанак новообразованог Великог просветног већа Главног просветног савета.

Услед измењених прилика, насталих после 6 априла 1941 године, Главни просветни савет при Министарству просвете није имао могућности за даљи рад, пошто су отпали чланови са територија које нису припале Србији, па је Просветни савет самим тим престао да ради.

Да би Министарство просвете, међутим, и даље имало саветодавно просветно тело које би у делокругу ранијег Главног просветног савета давало мишљење о реформи наставе, општем просветном плану, наставним програмима, прегледаним уџбеницима и књигама као и свим осталим просветним проблемима у раду на обнови земље, комесар Министарства просвете донео је одлуку I бр. 12867 од 1-VII-1941 године о оснивању Просветног одбора при Министарству просвете који је вршио све ове послове до сазива Главног просветног савета. Просветни одбор сачињавали су: помоћник министра просвете и вера као претседник, а као чланови сви начелници одељења Министарства просвете и вера и осам стручних лица из редова просветних стручњака из Београда. За одлуку комесара о образовању Просветног одбора дао је сагласност Министарски савет у § 59 — III, Финансиске уредбе за 1942 годину М.с.бр. 2233 од 11-XII-1941 године.

У нашој држави за протекле две деценије није постојало ни једно тело које би се бавило проблемима опште просветне политике. Поред Министарства просвете, Министарства пољопривреде и Министарства трговине и индустрије још су нека друга министарства водила своју школску политику и имала своје школе.

Сматрајући да је потребно коренитим реформама на свима подручјима народног и државног живота створити основе за бољу и лепшу будућност нашег народа, министар просвете и вера је приступио просветној реформи која је несумњиво једна од најважнијих које се данас врше у Србији. Она је и једна од најпрешнијих јер је духовно оздрављење предуслов сваког оздрављења. За опстанак нације и за њену обнову потребно је ставити народну просвету на здраве темеље.

Да би се отклонили досадашњи недостаци и да би се створило једно тело које би поставило план културне и наставне политике, реорганизован је Главни просветни савет при Министар-

www.УНИВЕРЗИТЕТСКАВИБЛИОТЕКА
 ству просвете и вера који има задатак да обезбеди континуитет просветне политике и смишљен плански рад у том важном домену обнове. Док је по Закону о Главном просветном савету из 1931 године Просветни савет био састављен од 35 чланова из реда просветних радника, по новој Уредби о Главном просветном савету која је донесена 17-IV-1942 године Главни просветни савет састоји се од претставника свих сталежа, корпорација, високих просветних и научних установа, тако да ће бити у стању да се из целе земље обавештава о стварним просветним потребама народа и да на њима заснива образложено мишљење у свима питањима која се односе на школу, наставу, народно просвећивање и народну културу уопште. За разлику од ранијег састава, Главни просветни савет састоји се сад од Великог просветног већа и осам радних одбора: 1) Одбор за основно образовање, 2) Одбор за средње образовање, 3) Одбор за високо образовање, 4) Одбор за стручно образовање, 5) Одбор за уметничко образовање, 6) Одбор за телесно образовање, 7) Одбор за народно просвећивање и 8) Одбор за верско образовање. Радом ових радних одбора руководиће помоћник министра просвете и вера, а под њим стоји и Генерални секретаријат који је формиран као посебно одељење Министарства просвете и вера, који досад није постојао, па се овим уводи у ресор инструменат који ће обезбедити сталност просветне политике.

На основу чл. 3 и 4 Уредбе о Главном просветном савету министар просвете и вера одлуком С.бр. 1271 од 23-X-1943 године именовано је, поред лица која долазе по службеном положају, за чланове Великог просветног већа Главног просветног савета при Министарству просвете и вера и чланове-заменике на три године предложене делегате: Светог архијерејског синода Српске православне цркве, Претседништва Министарског савета, Министарства унутрашњих послова, Министарства пољопривреде и исхране, Министарства грађевина, Министарства пошта, телеграфа и телефона, Министарства правде, Министарства социјалне политике и народног здравља, Министарства народне привреде, Министарства саобраћаја, Министарства финансија, Универзитета у Београду, Академије ликовних уметности, Музичке академије, Државног завода за унапређење индустрије и занатства, Земаљског савеза пољопривредних комора, Индустриске коморе, Трго-

винске коморе, Занатске коморе, Лекарске коморе, Савеза трговачких удружења, Савеза занатлија, Српске заједнице рада, Главног савеза српских земљорадничких задруга, Главног зајдружног савеза, Националне службе рада за обнову Србије, и, поред ових, и 22 јавна стручна и културна радника, тако да пленум Великог просветног већа броји 70 чланова.

Одмах по доношењу одлуке о именовању чланова, министар просвете и вера сазвао је први редовни годишњи састанак Великог просветног већа за 10 и 11 новембра 1943 године с овим дневним редом: I На свечаном делу састанка, 10 новембра 1943 године пре подне: 1) говор министра просвете и вера; 2) говор помоћника министра просвете и вера. II На радном делу састанка, 10 и 11 новембра 1943 године: 1) извештај секретара Просветног одбора о раду Просветног одбора; 2) извештај генералног секретара Главног просветног савета о Државном просветном плану; 3) дискусија; 4) формирање радних одбора; 5) евентуалије.

Свечани део састанка је одржан у великој дворани, а радни део састанка у малој дворани Коларчева народног универзитета. У дворанама се налазио изложен велик број графикона израђених у вези са Државним просветним планом који тај план илуструју.

Састанку је председавао министар просвете и вера а присуствовали су сви чланови и чланови-заменици. Претседник Министарског савета, армиски генерал Милан Ђ. Недић имао је намеру да присуствује састанку, али је био спречен болешћу, па је упутио поздравно писмо које је министар просвете и вера Велибор Јонић прочитао присутнима на свечаној седници.

ГОВОР МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА

КОЈИМ ЈЕ НА ДАН 10 НОВЕМБРА 1943 ОТВОРИО ЗАСЕДАЊЕ ВЕЛИКОГ
ВЕЋА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

За последње две деценије на подручју просветне политике, као и у осталим гранама нашег народног и државног живота, владао је неплански рад, који је био далеко од стварних народних потреба. Услед тога многи и важни животни проблеми подизања и одгајивања нових нараштаја или нису били решавани или су чак и наопако решавани. Министарство које је имало свети задатак да васпитава омладину у јединственом националном духу, прелазило је преко национализма као основе васпитања.

Отуда никакво чудо што се наша школа добрим делом однародила. Наместо да омладину васпитава у духу народних традиција, она је широм отворила своја врата свим могућим и немогућим утицајима са стране и свима експериментима, педагошким и непедогошким. Наша настава није била довољно изграђена према потребама народне заједнице, нити је од ње полазила. Зато је она остала по својим стремљењима на једној, а народни живот и његови циљеви на другој страни. Настава је давала просечно образовање, али није формирала поглед на свет и живот. Настава је отварала видике, али није давала сигурне оријентације. Давала је пуне прегршти знања, али није формирала карактере. Водила је рачуна о општем образовању, али није водила рачуна о структури наше земље, о потребама нације, њеног живота, њених основа и њеног органског развоја. Зато је просвета, добрим делом, одговорна за оно што се десило 27 марта 1941 године, као и доцније.

Овако стање у школама било је природна последица нездравих политичких и друштвених прилика које су владале у

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

нашој земљи. Двадесет година смо доживљавали систематско срозавање угледа школе и школских радника.

Немар према народној просвети и њено непланско и нестручно вођење довели су дотле да наша земља у погледу писмености далеко заостаје иза осталих европских земаља. Дошло се дотле да према последњем државном попису из 1931 године Србија има 41% писменог, а 59% неписменог становништва изнад десет година, док у Банату има 77,5% писменог, а 22,5% неписменог становништва. Дошло се дотле да духовно најнапреднији крајеви Србије немају ни половину писменог становништва, док су други крајеви имали и две трећине неписмених. Тако, на пример, у крајевима где је било национално и културно језгро српске средњовековне државе и средиште српске културе и уметности из Немањинског доба, у Ужичко-студеничкој области, где се налазе наши славни манастири Жича и Студеница, живи две трећине неписменог становништва.

Тако је морало и бити, кад код нас једна основна школа долази просечно на 2008 становника, док у европским земљама долази на мање од 1000. Број основних школа код нас далеко заостаје иза броја насеља — села, варошица и градова.

Број виших народних школа, нижих и средњих стручних, занатских и пољопривредних школа ни издалека не одговара потребама наше земље и народа. Према прикупљеним подацима, код нас се осећа оскудица школованих људи у пољопривреди, занатству, трговини, техници, индустрији, шумарству, рударству, у преради дрвета, у грађевинским, кожарским, металним и текстилним занатима, у металургији, у машинској струци, у млинарству, у индустрији конзерви, кланичној индустрији, прецизним занатима, у индустрији стакла, керамике, хартије, коже и крзна. За извештајан број занимања, нама неопходно потребних, нема код нас уопште школа.

У погледу гимназија, пак, дешавало се да су оне отворане не по напред смишљеном плану, већ случајно, на захтев појединих градова или група грађана. Оне су ницале једна за другом, јер родитељи нису знали шта ће са децом дораслом за школовање. Тако је Министарство просвете, место да оно узима иницијативу за отварање школа, било стварно у пасивној улози и

министри су се поводили за захтевима и жељама својих бирача, а не за стварним државним и народним потребама.

У нашој држави, за протекле две деценије, није постојало ниједно тело које би се бавило проблемима опште просветне политике. Поред Министарства просвете, Министарства пољопривреде и Министарства трговине и индустрије још су и нека друга министарства водила своју школску политику и имала своје школе.

Влада народног спаса приступила је ревизији вредности, одлучно решена да отклони зла прошлости, као и узроке који су до њих довели, како би се коренитим реформама на свима подручјима народног и државног живота створиле основе за лепшу и бољу будућност нашег народа.

Једна од најважнијих рефорама која се данас врши у Србији јесте несумњиво просветна реформа. Она је истовремено и једна од најпрешних, јер је духовно оздрављење предуслов сваког оздрављења. За опстанак нације и за њену обнову потребно је ставити народну просвету на здраве темеље. Основно начело наше просветне реформе гласи: *српска се омладина мора васпитавати у духу наших традиција, а образовати у смислу народних и државних потреба*. Само тако српски народ ће моћи себе као народ очувати и изграђивати. Само то му може зајемчити оригинално културно стваралаштво, којим он треба да допринесе свој обод општем човечанском напретку. Отаџбини у изграђивању, Новој Србији на помолу, потребна су данас покољења преваспитана у духу националне дисциплине и социјалне солидарности и у поштовању рада и конструктивног стваралаштва. Потребан нам је народни подмладак који ће у раду и стваралаштву гледати смисао свога живота.

Школска заједница је народна заједница у маломе. Из школе наш младић мора да изађе с осећањем дужности према својој сиромашној земљи, која се само тако може одржати ако и он допринесе свој радни принос, и ако пази да то и други чине, и ако се плодови тог општег рада праведно расподељују. Из наше школе наш млади човек мора да изађе формиран пре свега у поштовању према породици и етичким законима и свестан најважнијих и битних циљева своје народне заједнице. Он мора

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

знати да је члан народа који мора да је вечито будан и спреман на жртву.

„Омладина је највеће благо једног народа. Један народ без омладине васпитане, честите, поштене и радне, нема своје будућности“, рекао је претседник Владе Милан Недић.

Да би се могла изводити једна јединствена просветна политика, и да би се целокупна школска омладина Србије надахнула јединственим српским духом, спроведено је концентрисање свих врста школа у Министарству просвете и вера, сем извесних специјалних стручних школа које има Министарство социјалне политике и народног здравља и Министарство саобраћаја. Министарство просвете и вера преузело је школе из ресора Министарства народне привреде и Министарства пољопривреде и исхране.

Да би се отклонили досадашњи недостаци и да би се створило тело које би у заједници са Министарством просвете и вера сарађивало на изградњи општег просветног и општег културног плана, реорганизован је Главни просветни савет чијем првом свечаном скупу данас присуствујемо. Овом реорганизацијом ишло се за тим да се самим саставом Главног просветног савета обезбеди континуитет просветне политике као и стручни плански рад у том важном домену наше народне обнове. Док је по Закону о Главном просветном савету из 1931 године Просветни савет бао састављен од 35 чланова искључиво из реда просветних радника, данас се Главни просветни савет, поред претставника Министарства просвете и вера, састоји и од претставника Земаљског савеза, пољопривредних комора, Индустриске, Трговинске, Занатске и Лекарске коморе, као и Савеза трговачких удружења, Савеза занатлија, Српске заједнице рада, Главног задружног савеза, Главног савеза српских земљорадничких задруга. Осим ових претставника сталеза и корпорација у Главни просветни савет улазе још и делегирани претставници Српске православне цркве, Универзитета, високих уметничких школа, Пропагандног одељења при Претседништву владе, Националне службе за обнову Србије, Државног завода за унапређење индустрије и занатства, као и претставници свих министарстава.

Поред ових делегираних чланова постоји и један добар број истакнутих просветних, културних и националних радника

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

који су чланови Великог просветног већа Главног просветног савета. Оваквим саставом Главног просветног савета обухваћен је целокупни народни живот, што ће омогућити Министарству просвете и вера да своју просветну политику заснује на стварним народним потребама. За разлику од ранијег састава, Главни просветни савет састоји се сад од Великог просветног већа и осам радних одбора: 1) Одбор за основно образовање, 2) Одбор за средње образовање, 3) Одбор за високо образовање, 4) Одбор за стручно образовање, 5) Одбор за уметничко образовање, 6) Одбор за телесно образовање, 7) Одбор за народно просвећивање и 8) Одбор за верско образовање. Поред ових одбора могу се по потреби образовати и други одбори. Радам ових радних одбора руководи помоћник министра просвете и вера, под којим је и Генерални секретаријат Главног просветног савета формиран као посебно одељење Министарства просвете и вера, који као такав досад није постојао. Овим је створен инструменат који ће обезбеђивати сталност просветне политике. Важно је истаћи да се Велико просветно веће Главног просветног савета обавезно састаје најмање једанпут годишње и да његовим радом руководи лично министар просвете и вера. На овај начин министар је обавезан да пред једним стручним и позваним телом жолаже рачуна о своме раду.

Како Главни просветни савет из извесних разлога није могао одмах бити именован, то су у Генералном секретаријату Главног просветног савета и привременом Просветном одбору састављеном од стручњака, разрађена основна питања наше просветне и васпитне реформе. Путем анкете прибављени су од свих министарстава, привредних институција, комора и окружних начелстава подаци и мишљења о том какво је стање у нашој просвети и какве су наше потребе. Питано је: у којим се струкама осећа вишак школованих снага, а у којима постоји мањак; за коју смо струку и које послове принуђени да доводимо стручњаке са стране; за каквим се школама и курсевима осећа потреба и да ли постојеће школе дају повољне резултате; какве би измене и допуне требало извршити у школским програмима постојећих школа с обзиром на практичан рад оних који их свршавају. Из добивених одговора видело се да се осећа недостатак школованих стручних снага у свима гранама привреде.

На основу ових и других података израђен је пројекат државног просветног плана, по коме су за ове области фиксирани типови и број школа које се sukcesивно имају отварати, односно затварати. Овај план је дугорочан и имао би се реализовати у току једног низа година. Он је заснован на следећим принципима: према географско-демографским, културним и привредним приликама појединих области одређени су типови школа који ће се у тим рејонима оживотворити; реорганизација обухвата целокупан школски систем, како по типовима и по броју школа, тако и по наставном плану и програму; програми ће се подесити тако да се образовање и васпитање наше омладине прилагоди нашој националној српској стварности, уз поштовање добрих народних традиција и у служби јединке нацији.

При утврђивању просветног плана извршена су најшира консултовања. Пројекат просветног плана достављен је на преглед и мишљење свима министарствима, факултетима, коморама, удружењима и окружним начелствима. Од њих су добивена мишљења и предлози, па је на основу свих тих података израђен нацрт државног просветног плана, који ће по саслушању Главног просветног савета бити поднет Министарском савету на озакоњење.

По овом плану предвиђени су, поред постојећих, и извесни нови типови школа као: народне пољопривредне зимске школе, специјалне пољопривредне школе, сеоске пољопривредне домаћичке школе, варошке домаћичке школе, девојачке школе, пољопривредне учитељске школе и административне академије. При средњим техничким школама предвиђени су извесни нови отсеци. Обавезно основно образовање повећано је од 4 на 6 година.

У вези с овим израђени су нацрти савременијих и бољих закона и програма за све школе. За прошлу школску годину 1942/43 били су израђени скраћени наставни програми за више народне школе, гимназије, грађанске и учитељске школе, по којима се радило. У женским средњим школама уведен је нов предмет: домаћинство. Сем тога су израђени стални програми за основне и више народне школе, за националну групу предмета за средње и средње стручне школе. Ови програми ће ступити у живот ове школске 1943/44 године. Израђени су нацрти нових програма и за остале врсте школа и они ће се поступно уводити у живот.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

По овим програмима биће уведени извесни нови, неопходно потребни предмети. Тако се у средње школе уводи предмет Грађанске и васпитне поуке и Мушки ручни рад, који досада нису постојали. Уводи се веронаука у све школе као основ антиматеријалистичког схватања.

У вези с новим програмима добивени су конкурсом за основне школе нови уџбеници, бољи и савременији. Исто тако и за националну групу предмета за средње и средње стручне школе израђују се нови уџбеници.

Од школске реформе пошло се даље и прешло се на план организације целокупног духовног, културног и научног рада код нас. Школско-просветни план је само део општег духовног националног плана, део цивилног плана српског националног живота.

У току прошлих двадесет година атомизацијом снага поремећено је српско духовно јединство; наступила је денационализација у многим областима у којима се само национално може егзистирати и завладало је сувише механичко гледање на напредак и на дужности према заједници.

Зато се данас осећа прешна потреба да се на свим пољима националног живота извиди и установи шта је Српству за његово изграђивање у будућности неопходно потребно, затим шта је по реду националних потреба прешније, а шта се доцније има изградити. Отуда је у Министарству просвете и вера, поред рада на изради државног просветног плана, израђен и пројекат нашег културног плана, који предвиђа рад српских покољења за дуже време и обухвата све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско, национално-техничко изграђивање нашег народа и наше земље.

Овај пројекат израђен је уз сарадњу наших најбољих стручњака, првенствено професора Универзитета, јер се пошло са гледишта да су људи са новог, реорганизованог српског Универзитета за то најпованији.

Из реферата помоћника министра просвете и вера, као и осталих референата, Велико просветно веће биће ближе упознато са радом Министарства и реформама које су досад изве-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дене. Сматрам за своју дужност да се овом приликом захвалим свима члановима привременог Просветног одбора, који је у недостатку Главног просветног савета својим свесрдним залагањем омогућио досадањи рад на изградњи и спровођењу наше просветне реформе.

Са овим проглашујем отвореним прво заседање Великог већа Главног просветног савета и желим му успешан рад.

ПИСМО ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ ПРОСВЕТНОМ СКУПУ

„Ову прилику користим да вас, народне просветитеље и учитеље, поздравим и захвалим вам у име мајке Србије, на труду који улажете ради њене обнове и препорода.

Наша народна несрећа открила је много чега трулог у нашој средини и данас стегнута срца стојимо ми над развалинама нације и државе. Ово вам не говорим ради тога да очајавамо. Ми ћемо све то пребродити, али треба да радимо, да дижемо што је порушено и да учинимо све да се то више не понови у будућности.

Вашу улогу и место у народу сам је народ обележио речима: Бог да прости родитеља па учитеља! Ви сте његови просветитељи и васпитачи. То тако мора да буде и остане. Вама се предаје у руке највеће национално благо Отаџбине, предаје вам се наша омладина. Кроз њу треба да спроведете велики принцип мисли и рада за добро нације и државе.

Идеја водиља у овом вашем светом раду мора да буде: да од Србадије створите честите људе, велике Србе, милостиве хришћане, трезвене грађане, поштене државне и самоуправне функционере и добре раднике и родољубе.

Због овог великог народног задатка ви морате да budete не само способни да просвећујете него и да васпитате и формирате будуће Србе.

Не зна се шта је важније од овога двога: да ли просвећивање или васпитање. Србији су потребни нарочито карактерни грађани, морално јаки и духовно повезани, способни за будући живот.

Отуда се намеће и реформа школства, његових циљева и његових метода. Овај импозантни скуп наших највећих и нај-

бољих просветних радника зора је бољих дана. Ту је наш спас и наш препород.

Основа овог свега је државни просветни план, који ће обухватити цео национални живот: духовни, економски и градитељски. Он мора бити део општег државног плана, целокупног живота државе и нације.

Зато ја, као претседник Владе народног спаса, поздрављам овај велики народни посао и вас просветне раднике и захваљујем господину министру просвете и вера и његовим сарадницима на овој корисној иницијативи у којој видим боље дане за нашу омладину и васкрс нове Србије.

Живели народни просветитељи и учитељи!

Живео српски народ!"

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПУТЕВИ СРПСКОГ САМОСНАЛАЖЕЊА

РАСМАТРАЊА УЗ СРПСКИ ЦИВИЛНИ ПЛАН
(ГОВОР ПОМОЋНИКА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
ВЛАД. ВЕЛМАР-ЈАНКОВИЋА)

I — Срушена нам је држава, померена унутрашња равнотежа, посувраћен нам је историски лик. Са преосталим конструктивним снагама Срби хоће опет своју државу, хоће да поврате равнотежу, хоће да се врате свом историском лику.

Као и други народи који желе да задрже свој историски лик и после разних криза и сломова у овом великом катастрофном времену страшних прекретница и Срби имају дужност да у миру који настане уреде свој простор и среде своје духовне и материјалне моћи. Неко ће морати уредити српски животни простор јер је он важан за европски континент и за путеве који из њега или преко њега воде за Африку и Азију. Да ли ће тај простор уредити Срби или ће Срби на том простору бити материјал који ће други сређивати — то је основно питање које се пред нама у ова судбоносна времена поставља. Пред тешкоћама које се за мале народе постављају у будућој ситуацији нама мора бити јасно да ће се од свих који дођу у обзир као чиниоци на свом простору тражити не само историска воља за животом, не само спремност на жртву него и *способност* за уређивање и управљање. Другим речима тражиће се не само доказ о ратном потенцијалу и биолошка потврда права на живот него и доказ о цивилном потенцијалу, потврда да можемо добро и смислено да управљамо на своме простору и то у миру, средствима цивилног руковођења послова. Тај доказ треба дати. Једном планском конструкцијом о томе како мислимо у будућности да организујемо своје унутрашње снаге и животне сразмере, а то је план о српском цивилном

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

животу. Зато је потребно да у вези са државним просветним планом бацимо поглед на тај цивилни план, као на целокупност будућег српског живота, без кога ни школски ни просветни план немају свога одређеног места у српском животу.

Не видим која би то ма и најсрећнија ситуација могла да нас уљуљка у осећање да ће се Српство обновити и без тога плана или да би ту унутрашњу конструкцију *смишљеног рада српских поколења* могла да замени која друга идеја коју би нам велики народи даровали или дневна политика вештином пронашла. Мисао о српском животном плану, о српском плану културе на цивилном делу његовом, дубље је револуционарна и дубље конзервативна у исти мах од сваке друге политичке или економске посебне идеје односно идеологије које би се подухватиле да својим формулама организују Српство. Мисао Српског цивилног плана је независна у многочем од политичко-економских идеологија о усређавању човечанства, ма како се оне јуче, данас или сутра звале. Она је добро схваћена и надајмо се једног дана и озакоњена дужност Срба према себи самима и према човечанству и она треба да надживи повремене идеологије. Она је радни програм многих српских поколења и као таква она одређује место сваком Србину у српском друштву од његовог рођења па до смрти, чак и доцније. Она је подлога унутрашњег живота српске заједнице, без обзира на то да ли се та заједница налази у саживоту са једном широм заједницом народа и оквира или је та српска заједница замишљена да живи самостално. Српски цивилни план није политичка формула него радна формула.

Од онога часа када тај план и његову разраду Срби приме као свој задатак, неће бити погодније општекорисне српске теме од Српског цивилног плана:

Свакоме ко иде путем оваквог размишљања и који у оваквом размишљању црпе веру у смисао будућег српског живота, мора бити јасно да унутрашња преоријентација од снага ратног потенцијала на снаге пуног цивилног потенцијала претпоставља једну врло радикалну измену српског животног става.

Ова радикална измена става налаже следеће:

- 1) да Срби морају да почну конструкцију свога живота изнова и то не часећи ни часа

2) да морају у крајњем осећању опасности радикално повући све конзеквенце из искуства које им се наметнуло и брзо се преоријентисати према стварним снагама које на њихов историски живот споља или изнутра делују или могу деловати;

3) да у тој својој преоријентацији морају да се ослоне опет у првом реду на своје старе духовне основе, а не на вештину политичких формула тј. морају да измене и свој став и метод у политици;

4) да морају да знају да је пут њиховог будућег уздицања само пут дугог, упорног радног самоодржања, скопчаног са прелазом на нове врсте и мере самодисциплине, уз подвргавање смишљеном подизању сопствених моћи, а уз учешће читавих поколења.

Измене врло тешке али не немогуће

II — Целокупна ова коренита измена става српског може изгледати на први мах и сувише тешка, па и неизводљива, особито ако се посматра из нашег данашњег расула. Ипак, ако гледамо реално, ово што је изражено у горњим захтевима не значи ништа више за Србина но враћање на себе сама, с једне стране; с друге стране опет то значи логично коришћење једног врло јаког и трагичног искуства. Ко год би дакле казао да је та коренита измена става немогућна, тврдио би уједно да је Србину немогућно да се врати на себе сама. Тај би тврдио да је Србин неспособан да се користи искуством које му се у једном синтетичном страшном доживљају новог Косова дало. Другим речима то би значило да су Срби неспособни да живе као Срби и да се одрже као заједница, да је дакле њихово време прошло. За разлику од тог беспутног размишљања тврдим да има услова под којима ипак можемо да одолимо, али су то услови једне заиста тегобне и ничим незаменљиве самодисциплине: читав живот наш мора да се сведе на много једноставније и стегнутије форме. Оно што смо у крви изгубили морамо надокнадити дисциплином и организацијом. Наш човек мора да се усретреди у један далеко отпорнији и одговорнији тип но досада. Доклегод свој биолошки потенцијал не подигну, и бројно и по каквоћи, док не одреде сигурно и стварно свој биолошки простор, докле своју

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

одбрану свих врста не ставе на сопствену основу, док благо своје земље не узму у своје руке и ову не обраде боље но досада, Срби морају да се одрекну свих материјалних претензија и сваког личног уживања. Поколења морају да се створе која неће живети од кликтаве славе и блиставог јунаштва него ће од радног знојавог прегалаштва и најнапрегнутијег живљења начинити стил свога хода кроз историју. Новим васпитањем морамо омогућити чојство сваком нашем човеку и у исти мах тешке дужности учинити сношљивима измењеним друштвеним моралом српске заједнице у којој рад треба да буде мерило друштвене вредности.

Противно своме историском лику Срби су у периоду од 1918 до 1941 помислили да ће нову државну заједницу моћи организовати искључиво политичким средствима. То је један од узрока зашто Срби у Југославији нису орагнизовали свој национално-биолошки, национално-духовни, национално-привредни и национално-технички аутономни унутрашњи живот него су се сконцентрисали углавном на површински политички живот у коме су се трудили да вештом игром политичких формула реше проблеме новог стања. Место верности историским основама ми смо прешли на вештину политизирања. Овај преокрет у ставу једнога народа који је досада своје задатке у историји вршио залагањем својих највећих и најдубљих духовних снага, била је слабост, била је издаја традиционалног става и историског лика. Људи који су дошли на површину да би такав став и покушај свога народа привели у живот, били су продукти анемичног ратовања историски ослабелог народног тела.

Срби су морали и раније, под Турцима и за време сеоба, да улазе у нове заједнице и да се ту сналазе, већином у недовољно обезбеђеном положају, дакле да се сналазе не као господари ситуације него готово увек као они који су упућени на приклањање и повиновање приликама. Али поред све тежине положаја снагу православних Срба у тим приликама чинило је баш то што су они пристајали на материјалне и политичке компромисе и попуштања, па чак и на поразе те врсте, али нису пристајали на духовне компромисе и поразе. Срби су пристајали да дају харач, пристајали да се против заједничких непријатеља боре на европским и азиским разбојиштима као прости и анонимни војници и у служби несрпских царева. Али нису пристајали

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да напуштају своју веру, своју народност и свој језик, своја задружна и домаћинска схватања, што је у оно време била битна садржина нације, а ни данас није много у том погледу измењено.

То је суштина српског самосналажења и отпорности за време турске и аустриске епохе. 1918 учинило се Србима, први пут у модерној историји, да могу одустати од својих донесених и изграђених духовних основа. Та издаја самог себе плаћена је страховито. А поука је да Срби не смеју да се одрекну ни за чију вољу, за вољу никакве концепције о држави и заједници, духовних основа на којима су се досада одржали. Ма какву политичку игру свакодневице морали играти на површини, никаква вештина политичког делања ни довитљивост политичких формула не сме заменити старање Срба о њиховим духовним основама. Иначе, као што смо видели, долази невољна и бесвесна смрт која механички коси наше масе а ништа од трајне вредности не доноси у замену, ни њима, ни генерацијама иза њих.

Толико што се тиче исправке става српског уопште. А сад да кажем нешто што је присно везано за измену става у организационом смислу, што је исто тако уско везано за Српски цивилни план.

Управљати и уређивати, не политизирати

III — У Југославији су програми, планови и спровођење задатака нације били стварно поверени на српској страни већином дотрајалим политичким странкама које су утицале и на администрацију и на привреду и на друге секторе јавног живота. Може се рећи да су сви ови сектори били, ако не у служби политичких партија, а оно у великој зависности од њих. Привреда је додуше, преко својих чинилаца моћи, вршила и обротно утицај на политичке партије које су садржале и друге утицаје разних јачих снага, интернационалних нарочито. У сваком случају на српски живот утицале су и те снаге, често опречне или непријатељске основној идеји српског живота, најлакше и најзаштићеније баш преко политичких странака. Да ли ће се градити школе и какве, да ли ћемо имати и где путеве, чесме и мостове, да ли ћемо се овим или оним хранити, и много штошта друго, да не кажем све из јавног живота, а много и из приватног, зависило је од

тога да ли ће и колико партије на власти и њихови утицајни људи моћи да делују на администрацију, привреду и друге чиниоце. И село и град, и организација стручна и друштвена, и остале силе у српском друштву тражиле су ослонац у политичким људима и њиховим партијама. Једна огромна зависност нашег човека од политичких партија које су стајале *над* њим, зависност од свег несигурног, пролазног и коњунктурног што су те партије доносиле собом, карактерише живот Срба у Југославији. Чини се да стварну меру те зависности нисмо сагледали све до слома, тј. до онога тренутка кад је тај политички средишњи мотор нашег живота ишчезао.

Политичке партије, њихове фракције, остаци, отпаци и комбинати су код нас водили државу, њену спољну политику, њену просвету, њене финансије, економију, здравствено и техничко уређење. Администрација је, врло бројна по особљу и врло гломазна по духу отправљања послова, додуше била ту, а закони су формално рекли како би требало огромне послове народних потреба да посвршава и како о њима да се брине. Али та администрација није била самосвојна, него је била израз и експозитура политичких странака. Ако су политички утицаји желели, она је постајала још тримија но по природи ствари, била је колебљива, могла се претворити у шикану и у тешко одуговлачење послова. Тако је то могло да буде и онда када то није захтевала партија на власти али је то можда тражила партија која је имала вероватно да дође на власт. Људи у администрацији су били великим делом политички заинтересовани људи. Виши чиновници који су кретали или заустављали ток администрације, били су или експонирани за ову или ону партију, или су спекулисали са партиским утицајима са становишта свога личног одржања. А нижи чиновници су се на тим примерима „талентовано“ васпитавали за будућност. Истина, закони су били ту, и апарат административни је у начелу и код нас имао само да примењује законе. Али ту баш и јесте најболнија тачка: законе су доносиле политичке партије, а оне нису биле израз српског погледа на свет, ни сигурне српске оријентације у свету него претежно израз невољног политичко-племенског компромиса на којем је почивала Југославија. Зато су закони често, услед политичких утицаја на њихову примену, остали мртво слово на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

хартији. Политички утицаји нису имали само непосредно дејство на конкретни ток послова у администрацији. Теже је било то што су у току година створили онај менталитет у административном кадру који је као главну своју особину носио сумњу према свима добронамерним или важним почецима и актима. Администрација је у последње време знала шта држави треба али је унапред сумњала да она може тој држави да помогне. Јер толики су се покушаји реформе или правилног схватања сломили пред очима тих истих чиновника, а ако се нису сломили били су осуђени на лабаву или привидну примену! Међутим, то што је обухватала администрација био је велики део живота нације и све је то постало колебљиво, зависно и у најмању руку осредње у примени.

Какав се закључак намеће из ових трвђења за будућност српску? Требало би, несумњиво, најважније ствари нашег биолошког, духовног, економског и техничког опстанка учинити колико је год могућно независним од повремених политичког курса са површине или бар смањити у великој мери слабење отправаљања важних народних послова кроз политички утицај. У том је суштина деполитизације. Мислило се пре да је деполитизација у томе ако чиновницима одузмемо право гласа. Погрешно! Треба администрацију као такву деполитизирати, а не стварати од рђаво плаћеног чиновника још и грађанина другог реда. То значи да треба да имамо извештан број задатака које администрација у интересу српске народне заједнице има да свршава без обзира на моментану политичку или партиску ситуацију или комбинацију. Живот нације има да буде видно садржан у извесним основним задацима, у њиховом постављању, у њиховој организацији и у снажној конструкцији те организације, која треба да је примљена по општем пристанку. Ти задаци у свом извршењу не треба да зависе од коњунктуре политичке власти.

Има у животу народа, па и српског, потреба које се морају испунити, ако тај народ хоће да живи као народ не само достојан своје прошлости него и као неимар своје садашњости и будућности. Највећи део неколебљиве политике најважнији је у том животу, и остварење тих захтева не треба да буде остављено политичкој берзи и њеним рачунима. Највећи број задатака у национално-биолошком, национално-духовном, национално-економском и национално-техничком животу народа има одлику не-

отклоњивог делања, неодгодивог и незаменљивог, неотступног исто толико колико животворног. Има децениских или годишњих послова које народ мора да сврши и да свршава, а људи на политичком крмилу земље не треба да раде друго него само да помогну да се тај низ послова народних отправља што је могуће боље. А боље то значи не по личним и партиским жељама и коњунктурама него по том да ли ће се од израђеног плана српског цивилног живота остварити више или мање, брже или полаганије, сигурније или лабавије.

Једном речи треба да постигнемо обратно но досада: да политика буде само динамика која ће унапређивати администрацију а у администрацији треба да почива конструкција и извршење националних потреба. *Напустити политику као вештину и заменити то политиком као организацијом.* Место површинске комбинаторике — органска структура, место спекулације — рад, — то је радикална измена коју доноси Србима Српски цивилни план.

Шта треба да се уради?

IV — Кад би нам неко рекао сутра: Срби, ви ћете добити те и те границе, с тим да тај простор уредите по вашем српском плану, али тако да то уређење одговара не само вашим наравима него и свима захтевима модерног уређења, с тим дакле да уредите са извесним роковима једну савремену организацију на вашем народном простору. Дајте нам битни план вашег уређења који ће бити независан од повремености на политичком пољу. Да ли бисмо ми тај план могли да прикажемо? Да ли бисмо уопште и себи могли да прикажемо такав план? Није довољно рећи: дајте ви само нама границе, за друго не брините. Имали смо ми границе од 1918, па шта смо унутар тих граница учинили за Српство и са Српством? Ствар је ову требало свршити одавно. Али кад нисмо стигли досада, морамо себи да бар сад предочимо стварно и одређено неопходне саставне делове те конструкције који ће садржати замисао наше радне будућности без фраза и празних парола; која ће садржати утврђивање занемареног и негативног стања ствари према стању наших захтева; која ће садржати радни програм, смишљен, систематски и социјалан толико да ће сваком радном Србину дати посао.

Да покушамо да побројимо низ послова на које морамо да се бацимо у будућности, следећи извештајни ред, поводећи се целокупношћу потреба која није механички скрипљена но полази од основне органске мисли о постојању народа. Поменућемо можда при том и неке ствари на којима је рађено, али рађено или на парче и дохват, рађено без довољно обзирања на целину, рађено приватно, колико појединац стигне и кад стигне, или рађено и државном иницијативом и по извесном плану, али забатаљено и обогаћено лабавом применом. Све то није ни систем, ни план, ни рад. Све је то онда само животарење, привид државе, све је то управљачки дилетантизам и зато услов пропасти. Јер модерна држава, била она либерална или диктатурна, била оваквог или онаквог политичког изгледа, захтева несумњиво свој органски и неизбежни посао рационалне организације, иначе она пропада у хаосу. Мали народи немају „право“ на идеологије које усређују свет, али мали народи утолико више имају дужност да изграде за свога човека оно што и испод повремене идеологије остаје својина народа и својина историје поколења.

Да пређемо дакле кроз скуп тих радова да бисмо видели 1) колики је број њихов и 2) да бисмо утврдили који се међу њима несумњиво могу и морају деполитизирати.*) Поделићемо их у четири-пет група на које се може поделити наш цивилни живот: национално-биолошку, национално-духовну — куда спада и сектор друштва, национално-економску и национално-техничку.

Лако ћемо се споразумети за биолошку групу; њену не-политичку организацију, њену потребу ћемо сви лако увидети и то у оквиру ма којег идеолошког схватања, сем можда онога које напада породицу. Нико конструктиван неће порећи да се српски народ на свом простору са више труда и са више система мора борити (1) против харања туберкулозе, маларије и венеричних болести; (2) да мора извести пажљиву заштиту своје крви и свога потомства као и свога пораста становништва; (3) да мора посејати свуда саветовалишта за мајке и децу; (4) да мора имати сигуран план болница и здравствених установа у земљи; (5) рас-

*) Преглед овај израђен је уз помоћ и извршну сарадњу универзитетских научника са свих факултета, којима и овом приликом најтоплије благодарим на указаном разумевању и пажњи.

поделити правилно лекаре на земљу и крајеве; (6) здравствено заштитити ученике и наставнике боље но досада. Ко ће оспорити да не треба да има везе са наклоношћу ма каквог политичког режима питање (7) проучавања патологије појединих наших крајева; (8) испитивање хранљивости животних намирница у нашој земљи; (9) гајење, скупљање и прерада лековитог биља и лековитих сировина као и производња лекова за потребе наше земље; (10) периодични курсеви за усавршавање лекара-практичара; (11) образовање нижег и средњег стручног особља санитета. Ко ће оспорити да је потребна за руковођење овим пословима, поред административних и једна централна саветодавна установа као што је реорганизовани (12) главни санитетски савет и (13) медицинска статистика која неће, наравно, имати своју физиономију без (14) српске медицинске терминологије, без (15) српске медицинске библиографије. Ко ће оспорити да се уз здравствено старање за човека морамо постарати и за стоку и њену негу и хигијену, и да нам је за то потребан један, неостављен самом себи, ветеринарски факултет са својим центром који данас нема ни (16) своје зграде факултета ни по земљи разумно размештене (17) ветеринарске станице при државним добрима, ергелам и у окружним местима које би вршиле интензивно своју службу одбране и унапређења нашег живог инвентара.

Да ли ових 17 главних проблема биолошког сектора нису такви да морају бити организовани у сваком поретку на овој територији, ако Срби хоће да се за себе и за своју земљу старају? Али, хајдемо даље!

Ту одмах, још на биолошком сектору, можемо да побројимо истраживања о нашој земљи од којих у многome зависи и биолошки али и духовни опстанак наш. Истраживања које би имао да води (18) центар за геолошко испитивање српских земаља; (19) центар за географска испитивања српских земаља; (20) центар за испитивање биолошких и антрополошких одлика становништва српских земаља уз израду (21) расне карте српских области. За све ово није потребна никаква партиска политика: потребни су сервис, организована служба која има да живи независно од дневне политике. Исто тако, признаћете, стоји ствар и са климатолошком и сеизмолошком службом у које улази (22)

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

увођење систематске службе за свестрано обавештавање о времену; (23) израда и издавање климатографије српских земаља са климатским атласом; (24) климатологија различитих временских типова са календаром ваздушних маса; затим (25) сеизмичка испитивања наше земље; (26) израда сеизмичке карте, спектра и прегледа сеизмолошких раздобља код нас. Али можемо поћи и много даље, хоризонтално и вертикално, па утврдити да је множина српских организационих ствари таква да се политиком не морају зачинити, али да се уредити морају. Ту је цео духовни сектор — који је уосталом најмање политички и баш због тога јако занемарен досада — који може да почне са (27) центром за испитивање српског језика који нажалост није до данас ни систематски ни модерно установљен, иако би имао да реши многе важне задатке без којих не само духовни лик нашег народа него и многи важни наши актуелни животни интереси трпе. Међу тим задацима помињем (28) речник савременог српског језика са (29) дијалектолошким и (30) етимолошким српским речником и (31) српским језичним атласом. Без њих не знамо да ли смо народ са 50.000 или са 300.000 речи, не знамо докле се простире простор нашег језика и како је тај језик постао и дејствовао на друге. За испитивање наше духовне прошлости неминован је један допуњени (32) речник књижевних старина српских са (33) граматицом и речником старог српског језика. Исто тако потребан нам је (34) центар за српску књижевност који би имао да изради и (35) српску библиографију јер не знамо, од Стојана Новаковића, од пре 50 година, шта је све на српском језику издато. А исто тако би имао да се изради и (36) српски стандардни позоришни репертоар јер не знамо до данас шта је то српско позориште. Па (37) центар за испитивање српског народног песништва и осталог усменог предања; па (38) центар за испитивање нашег музичког блага. Не мање је важно, ако хоћемо да се о битним стварима наше прошлости обавестимо другачије но досада, образовање (39) центра за испитивање српске и балканске историје који би се бацио свим жаром на (40) израду модерне историје српског народа и на (41) издавање њених извора, а који би обрадио толика важна и неиспитана питања од којих зависи наша оријентација у свету, као што су (42) испитивање прошлости српских земаља у преисториско и класично доба; (43) односи Римске

курије према Балканским земљама; (44) односи Цариградске патријаршије према Словенима; (45) односи Балкана и Словена; (46) односи Балкана и Германиа; (47) односи Балкана и држава на Апенинском полуострву; (48) рад бугарског егзархата. С тим је уско везано истраживање које би се вршило у (49) центру за проучавање етничке прошлости и етничких особина српског становништва уз (50) изучавање прошлости српских породица и појединаца (што би послужило за оснивање катастра личности по коме би се знало ко је ко у Србији); (51) центар за истраживање етничких типова српског становништва што све од Цвијића није пошло довољно систематским путем (52) са описом народне ношње, (53) описом славе и др. — Треба нам најзад и (54) центар за историју српске уметности и чувања старина са израдом (55) инвентара српских средњовековних и нових уметничких споменика; (56) пописом археолошких старина и налазишта; са израдом (57) прегледа историје српске уметности; (58) уметничком библиографијом и (59) издавањем радова из српске народне уметности. Свакако ћете се сложити са мном да нам као сигурна помоћ за став наш према свету треба велика (60) народна енциклопедија; (61) општа историја на српском језику; (62) општа историја књижевности и (63) општа историја уметности на српском језику као и (64) општа библиографија за националне науке са (65) централним каталогом књига на српској територији; најзад још у овом сектору (66) државни библиотечки, (67) државни архивски програм; (68) државни музејски програм. А све ово чување споменика и трагова наше прошлости и истраживања наше земље треба да нам послужи за васпитање народа и омладине. У просветној васпитној реформи која би била заснована на потреби народа, а не на партиском кључу, на правилној основној оријентацији према Богу и свету, а не на дневној политици, треба да целокупно своје искуство доданашњег страдања нашег користимо мудро, постепено и сигурно при увођењу (69) нових и преуређених типова школа према структури земље и народа и према одабирању које ће ићи за извршењем цивилног плана; при изради нових (70) планова и програма за све врсте школа; при стварању нових (71) уџбеника за све врсте школа које би, наравно, морале да добију своје (72) правилно распоређење по земљи. Уз ово нам је потребно да (73) сузбијемо аналфabetизам; да уредимо

www.cini.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

(74) државни издавачки програм за опште образовање Срба и да пронађемо барем (75) 100 стандардних књига које би сваки човек у Српству морао да прочита, да бисмо са неким општим стандардом бољег Србина могли убудуће да рачунамо. За специјално образовање васпитача омладине и народа да оснујемо (76) општи педагошки центар који би смишљено унапређивао захтеве српске педагогије. Не смемо проћи на том путу ни поред огромних нових задатака Српске цркве и специјалних задатака православне културе уопште коју треба да негује нарочити (77) српски завод за православну културу и (78) завод за испитивање религије који опет са своје стране треба да обрати нарочиту пажњу уређењу (79) социјалне службе нашег духовништва; (80) скупљању и описивању старих српских рукописа; (81) старих штампаних српских књига; (82) издању историје Српске цркве и — пре свега — једној великој (83) биографији св. Саве које немамо иако су нам пуна уста светог Саве и светосавља. Поред (84) издања извора за историју Српске цркве ми треба да издамо и (85) Крмчију св. Саве — већ смо на правном сектору — да приредимо (86) ново издање Душановог законика, да скупимо и објавимо (87) привилегије српског народа у прошлости; (88) Которски статут; (89) зборник исправа писаних ћирилицом из српског приморја; (90) правну грађу из Црне горе и Босне од 15—18 века; (91) турску грађу од 15—19 века која наш народ дотиче; (92) материјал за правну историју од 1804—1941. Треба да ревидирамо питање (93) српског језика у законима уз (94) утврђивање правне терминологије; (95) израду историско-правног речника и (96) правне библиографије. Од великих решења на правном и друштвеном терену нова српска држава ће се свакако морати пожурити да обезбеди (97) независност судија; да преради (98) територијални план судова; да (99) преобрази свој чиновнички кадар и реши (100) систем администрације према потребама Цивилног плана.

Сад смо дошли до једне зоне у нашим набрајањима у коју већ лакше може а негде чак и мора да се умеша повремена политика. Али шта смо све прешли! Колико задатака конструктивних који могу и морају без те политике, на једном над-дневном плану да буду смишљени и саздани! Преко 100 крупних послова, што незапочетих, што започетих али недовршених, слабо, по-

грешно, или недовољно организованих а неопходних за историски лик и ход српских народа. Па и од ових који сад долазе биће таквих који само једним делом зависе од промене политичког система, док су другим делом и они везани за неповремене, неопходне захтеве народа.

Тако (101) реформа грађанског законодавства а нарочито породичног и наследног права само малим делом зависи од политичког система, сем ако се не ради о укидању приватне својине, што овде није и не може бити претпоставка; (102) статистика и демографија и њихова служба, тако важне за информацију вођства и народа, имају и својих политичких видова, несумњиво, али имају већ једну унутрашњу научну тенденцију која иде за објективирањем те службе и у народном и у међународном животу, дакле иду ка деполитизацији, што значи истинској служби; (103) снабдевање становништва свакако зависи и од тога да ли имамо посла са везаним или слободним газдовањем у држави, али нико више после свега страшног искуства овога рата неће дозволити да ово питање остане без планске обраде чак и са најслободнијим тржиштима, већ ће тражити да се деполитизира према једној правди која ће важити за све производне и радне снаге једне заједнице, — па према томе мораћемо се, у сваком режиму, бринути за то да од своје земље начинимо пре свега моћан основ свога снабдевања, моћан кроз уређење производње у првом реду. Ако у будућој српској држави рад буде извор друштвених вредности, као што хоћемо да се понадамо онда ће (104) организација рада свакако бити и основно политичко питање, али такво које неће, по својој битној конструкцији, моћи или смети зависити од повремене политике, исто тако као што неће смети много да се колеба једном заведени систем (105) обезбеђења и осигурања рада и радништва, (106) осигурања плодова рада и (107) осигурања становништва и његове производње, духовне и материјалне. Ми Срби не можемо да затворимо очи пред једним крупним политичким питањем које није уопште постављено, а то је питање наше (108) колонизације на српском животном простору. Што више деполитизације унесемо и у многа друга питања биће нам кућа изнутра сигурнија. Такво је питање (109) пореске реформе; (110) санирања финансија; (111) односа државних расхода и прихода, као и питање (112) организације кредита, све несумњиво

везано за многе моменте наших међународних обавеза, светског тржишта и коњунктура. Али ако се одолевање тешкоћама и ту постави у првом реду на сталност извора сопственог порекла, а то значи опет на нашу унутрашњу снагу и конструкцију, нећемо више бити ни у том погледу само прелазна територија. Онда ће и (113) међународни привредни споразуми за пласирање главних наших извозних артикала бити на сигурнијим колосецима, ма да је и то еминентно политичко питање. Но тиме смо већ ван нај-опасније политичке зоне. Опет смо на једној граници државних послова који императивно намећу деполитизацију, а то је наша пољопривреда.

Не треба да указујем на то колико је политика занемарила наше тле као основни извор наше производње и потрошње, и извор нашег благостања; колико је нарочито занемарила нашу пољопривреду и све оно што је везано с њом. Ко о том не би могао написати критику и сатиру? Овде је, међутим, довољно да утврдимо да се земљом својом бавимо безмало онако како и они пре хиљаду година што су је радили, па да увидимо да се морају променити методе и начинити систем од тога стварања. Говорећи у нашем досадашњем простом стилу морамо израдити (114) пољопривредно-еколошки план, а то значи истражити климатске особине српских земаља са гледишта биљне производње, пољопривредне особине појединих типова земљишта, и извести типску реонизацију у Србији; израдити (115) пољопривредно-технички план облагорођавања, обрађивања и ђубрења земљишта; изменити (116) технику гајења усева; извршити (117) типизирање ратарске производње; (118) истражити ливадску и пашњачку флору; (119) побољшати ливаде и пашњаке; (120) индустријализовати и механизовати пољопривреду у Србији; дати (121) дугогодишњи план воћарства; (122) виноградарства; (123) оплемењивања биљака; (124) фитопатолошке службе; (125) план пошумљавања; (126) повећања производње дрвета; уредити (127) газдинство малашумског поседа. За све ово потребно је да се изврше многа истраживања, поред осталих (128) биљно-географска; (129) педолошка; да се изради (130) агрогеолошка карта; да се организује (131) шумско-научни рад на терену; да се изврше (132) хемиска истраживања главних пољопривредних сировина. Затим је потребно да српски пољопривредни факултет као (133) општи центар за

пољопривредно истраживање добије зграду и огледно земљиште. Да се сем тога продужи (134) одабирање и оплемењивање стоке у нашој земљи; (135) испита каквоћа сточне хране у вези са исхраном стоке; да се предвиди широка организација (136) пољопривредног газдовања и (137) прерађивања пољопривредних производа, као и организација (138) задругарства и (139) заштита земљорадничког минимума. Тек тада можемо давати с успехом и квантитативне планове пољопривредне производње.

Прелазећи на национално-технички сектор треба планирати (140) мелиорације и исушивање мочвари; (141) обезбедити национална горива; (142) национализацију рудника; (143) грађење друмова; (144) попуњавање жељезничке мреже; (145) електрификацију земље; (146) подизање индустрије на бази домаћих сировина. Све крупна техничка у исти мах и економска и санитарна питања! Да ли она треба да буду политичка питања? О том можемо да расправљамо. Питање заштите земљорадничког минимума, задругарства, подизања индустрије свакако су помешана са политичким курсевима. Питање је само до које мере. Јер да нам треба заштићен земљорадник, да нам треба задругарство у великој мери, да нам треба индустрија на бази домаћих сировина, у сваком режиму сем оном који негира приватну својину и иницијативу, о томе сумње нема. Ово што даље следи већ потпуно испада из оквира политике под дневним видом. Тако (147) уређење српских градова и насеља; (148) израда дефинитивних регулационих планова свих градова у српском простору; (149) техничка асанација села; (150) израда типова сеоских кућа и јавних грађевина на селу за поједине српске крајеве; (151) реорганизација урбанистичких установа у земљи; (152) реорганизација управе за државни премер и надлештва за катастар; (153) оснивање фонда за грађење водовода и каналисања; (154) реорганизација завода за испитивање материјала и конструкција; (155) нормализација грађевинска и (156) нормализација жељезничка; (157) једнообразност техничких ознака; (158) зборник техничких искустава; (159) оснивање врховног земаљског техничког савета; (160) образовање државног хемиско-техничког савета; (161) централног хемиског завода; (162) центра за српско рударство и (163) центра за српске телекомуникације.

www.istud.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Из ове се слике побројаних проблема који нису овим ис-
 црпени види колики је мали број политички колебљивих питања,
 а колике су огромне могућности деполитисаног поља. Ја нисам
 поменуо питања војне службе, службе безбедности, унутрашњу
 управу, службу народног претставништва и законодавну службу,
 спољнополитичку оријентативну и информативну службу итд.
 Нека поред побројаних 163 проблема оне износе још тридесетак
 проблема. Усто треба и нека међусекторска поглавља поменути:
 тако питање подмлатка, научног, стручног, наставног и опште
 омладинске организације, обавезне службе рада, физичког васпи-
 тања, филма, радија итд. Свега око 200 српских стандардних по-
 слова. И из овог прегледа моћићемо осведочено и убедљиво утвр-
 дити да има више од 80% послова српске конструкције, свако-
 времене, која се може растеретити од повремене, колебљиве по-
 литике у старом смислу те речи. А то је циновски проценат. Јер
 то је проценат, ни мање ни више, но проценат надпартиског, над-
 фронтског, надгрупног програма на коме се цео српски народ
 може конструктивно ујединити и уједињен радно организовати
 кроз читаве генерације!

Тако уједињен, са примљеним овим радним програмом,
 српски народ могао би мирно да каже: имаћу за сваки свој посао
 одговорне поверенике. А за надзор над послом, за појачање де-
 латности, и за остатак типичних политичких ствари, створићу
 народно вођство од најбољих одабраника преко нарочито поде-
 шеног система одбира из радних центара и радних територијалних
 самоуправа. Тако би, једним делом из Српског цивилног плана и
 његове органске конструкције дошло и политичко вођство народа,
 народни циљеви би одредили функције људи и то би било нешто
 ново и здраво. Нешто што би било продужетак нашег исконског
 живота, духовног и биолошког.

Треба план саопштити штабним људима, али и омладини

V — Овај план српског живота треба у једном моменту да
 добије и своје озакоњење. У појединостима тај план треба да
 воде посвећени штабни људи свих струка, једно врховно вођство
 народа које неће зависити од вечитих мена пролазне политике.
 А у широким потезима о њему треба зналачки и редовно гово-

рити омладини од VII разреда средњих школа навише и на националном курсу Универзитета. Омладина има смисла за концепцију државе као радне организације и за друштвене односе као односе преузетих дужности и одговорности; она нема смисла за фразе и партиске програме и хвала Богу што га нема. Зашто се том омладинцу, у зрелијим годинама, пред универзитет и на универзитету, не би говорило читаву годину или две о ових 200 великих српских послова, о њиховој организацији и њиховом стању? Зар не би на тај начин многи наш омладинац нашао лакше не само свој позив него и пут на своје место у друштву? Кад може да зна толике ствари од пресека биљке до космографије, зар није дубоко потребно да се упозна са конструкцијом која треба да подигне његову земљу и његов народ до успона снажне заједнице? Тек онда бисмо могли од њега успешније да тражимо да он буде онај тип који је за ову конструкцију дорастао. И да кажем на крају какав је то тип српског човека који би нам био потребан за ту конструкцију: то је онај човек —

1) који свој лични живот у првом реду замишља и проводи као део народног живота, а не само као приватни живот јединке;

2) који тачно зна ко су му сваковремени или повремени народни непријатељи и своју снагу непрекидно управља на то да би их сузбио не само кад изузетне прилике захтевају ратом, него непрекидном организацијом у миру;

3) који непрестано живи будан и спреман због опасности које његов народ окружују или изнутра прете његовом духу и здрављу;

4) који свој дом гради и породицу подиже и штити у циљу подизања српске заједнице а себе и децу навикава да и у добру буду са малим задовољни;

5) који свесно спречава немужевно васпитање српског мушкарца и труди се да живот српске жене добије опет облике патријархалне чистоте и чедности;

6) који свуда сарађује са управом државе, помаже духовни правац народног васпитања и даје пример радног и солидарног српског живота;

7) који се јавним пословима под личном одговорношћу почиње бавити тек онда кад је своје личне способности усавршио

и морално и стручно, и кад је темељито и до крајњих могућности упознао свој народ и суштину његовог историског лика;

8) који у додиру са осталим народима има увек пред очима да је претставник православних Срба;

9) који улазећи у своје друштво и у јавни живот свога народа своје личне способности свуда фанатично ставља у службу циља да српски народ, после ужасног ударца који га је стигао, опет дође до оног животног потенцијала којим би се довољно могао попунити српски животни простор, и бројно и квалитетно;

10) који својим радом служи одређене циљеве и задатке Српског цивилног плана а својим животом се уклапа у службу тога плана.

То је човек који би могао да оствари путеве српског самосналажења и методе самообуздавања које су потребне за српску обнову. Такав човек може да живи за Српство и његово човештво, било да се Србија развија потпуно самостално на свом обезбеђеном или обезбедивом простору, било да живи повремено под кровом неке принудне или изабране заједнице са другим народима. Нема те самосталности и нема те заједнице која би Србе лишавала обавеза према пословима српског животног плана. Свако отступање од знојног рада на њему само је потврда нашег пропадања.

Ту лежи важност овога предузетог посла у великој мери независног од данашњих изузетних прилика и потпуно посвећеног будућности српског народа.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ПРОСВЕТНОГ ОДБОРА И

ПРЕГЛЕД РАДА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

Све до 6 априла 1941 године постојало је при Министарству просвете једно саветодавно просветно дело: Главни просветни савет, са задатком да даје министру просвете своје мишљење о свим важнијим просветним питањима и проблемима као што су: реформа наставе, наставни програми, уџбеници итд.

После 6 априла 1941 године измениле су се прилике у целокупном нашем животу, па је и Главни просветни савет доспео у немогућности за даљи рад у старом правцу и саставу, утолико пре што су отпали чланови са територије која није припала Србији.

Али да би ипак Министарство просвете и даље имало своје саветодавно тело са задацима ранијег Главног просветног савета, комесар Министарства просвете донео је одлуку под I број 13867 од 1 јула 1941 године (усвојену од Министарског савета под бр. 2233 од 11 децембра 1941 године) о оснивању Просветног одбора који ће водити те послове до сазива Главног просветног савета, а када се овај сазове, тада ће му Просветни одбор поднети на сагласност сав свој рад и одлуке.

Тај час је сада дошао. Просветни одбор престаје да делује као такав и подноси Главном просветном савету свој извештај о раду и одлукама од јула 1941 године до данас.

Према поменутој одлуци Просветни одбор је био састављен овако: претседник Одбора је помоћник министра просвете, чланови су сви начелници одељења Министарства просвете, и 8 стручних лица из редова наставних инспектора и просветних стручњака из Београда.

Просветни одбор, са својим претседником г. Вл. Велмар-Јанковићем, помоћником министра просвете, почео је свој рад 7 јула 1941 године и одмах поставио питање нашег преображаја у ва-считању и обнове у целокупном просветном раду.

Овај задатак, колико је сам по себи био тежак и обиман и пун одговорности, отежаван је још више јединствено-мучним приликама у које је доспео наш целокупни живот: док су с једне стране, бројне отворене ране тражиле хитна лека, дотле су с друге стране, прилике наметале брз реформаторски рад; тако је Министарство имало и да лечи и прилагођује старо стање потребама часа, и да истовремено полаже основе новом животу отаџбине која се изграђује. — Поред тога, реорганизацијом државне управе добило је Министарство још шире поље рада: на њ су пренесени и послови Министарства за физичко васпитање народа, послови Верског одељења Министарства правде као и послови стручних школа Министарства пољопривреде и исхране и Министарства привреде.

Рад је почео под тешким околностима.

Рад у школама

Стање у свима школама било је услед рата јако поремећено. Школска 1940/41 година била је ненормално завршена. Требало је ујесен 1941 године отпочети рад нове 1941/1942 школске године. Почетак школског рада био је условљен решењем многих и, за ондашње прилике, скоро нерешљивих проблема. Требало је прихватити, збринути и распоредити целе легије наставника избеглица, који су дошли у Србију из свих крајева бивше Југославије, већином без средстава за живот и без игде ичега. Требало је смишљено и према потребама појединих школа распоредити ове наставнике, очистити наставничке редове од национално неисправних елемената, довести школске зграде у исправно стање, ослободити их за потребе школе и прикупити школски намештај. Јер, за време рата многе школске зграде биле су порушене или делимично оштећене, многе заузете за војне потребе, у многим школама намештај, учила, библиотеке и архиве били су упропашћени. Оскудица огревног материјала и немање уџбеника још су више отежавали решење овог питања. Ипак је Министарство сва ова питања повољно решило и отпочело нов период рада у школама у Србији.

Пошто су многе зграде основних школа услед рата и нереда у земљи били оштећене и руиниране, израђена је Уредба о држав-

ним, окружним и општинским школским фондовима из којих се дају позајмице за подизање нових и оправку старих школских зграда. У Министарству се пројектују типови школских зграда у националном стилу.

Поред свих ових тешкоћа број основних школа и одељења се повећао и број ђака је порастао. Пре две године, 1 септембра 1941, било је на подручју Војног заповедника у Србији 2113 школа са 6263 одељења, које је похађало 365.583 ђака (204.461 дечак и 161.122 девојчице), док данас постоји 2155 школа са 6838 одељења, које похађају 390.715 ђака (219.346 дечака и 171.369 девојчица). Значи да се број школа повећао за 42, број одељења за 575, а број ђака за 25.132.

Питању виших народних школа поклоњена је врло велика пажња. По Закону о народним школама, поред основних, постоје и више народне школе у којима учење траје четири године. Због четворогодишњег учења у њима, више народне школе нису могле да се одомаће код нас, нарочито по селима где одрасла деца претстављају корисну радну снагу. Због тога је донета одлука по којој се учење у вишим народним школама своди на две године. Досада је отворено 255 одељења више народне школе, дакле двоструко више него што их је било раније.

За више народне школе израђен је скраћени наставни програм по коме се сада ради, а за основне школе израђен је сталан нов наставни план и програм који је ступио на снагу почетком ове школске године.

У вези с новим програмом Министарство просвете и вера расписало је конкурс за израду уџбеника за основне школе, у намери да се добију бољи и савременији уџбеници. Конкурсом су добивени сви уџбеници за основне школе сем за веронауку, пошто за њу није још могао бити прописан нов програм. Уџбеници су ови: Буквар са читанком за I разред, Српска читанка за II разред, Српска читанка за III разред која обухвата програм из Српског језика и предмета Отаџбина и њена прошлост, Српска читанка за IV разред која обухвата програм из Српског језика и предмета Отаџбина и њена прошлост, Природа и човеков рад за III и IV разред и Рачун и геометрија за III и IV разред уједно. Само ови уџбеници ће се моћи употребљавати у основним школама у 1943/44 школској години.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Како су наставници народних школа, нарочито они по се-
лима, често оптерећени породицама, вршили своју дужност под
тешким приликама, борећи се усто с материјалним недаћама,
то је донета уредба по којој су општинске управе дужне да
осигурају учитељима стан и да их снабдевају основним животним
намирницама по максимираној цени. Ово је учињено зато да би се
учитељи могли више посветити раду у школи.

Услед недовољне исхране многа школска деца нису могла са
успехом да прате наставу. Ради тога издата су наређења у за-
једници са Српским друштвом Црвеног крста да се при свим
школама организују школске кухиње ради исхране сиромашне
школске деце. Ова акција наишла је и на разумевање код имућни-
јих ђачких родитеља, и они је новчаним прилозима и намирни-
цама обилато помажу. Прехрани сиромашних и недовољно
храњених ученика Министарство поклања нарочиту пажњу, јер
сматра да је пре свега потребно да очувамо здравље и нормалан
развитак нашег подмлатка.

За прехрану сиромашних ученика служе и приходи из
школских башта. У духу жеље председника Владе да ни једна
стопа српске земље не остане необрађена, наређено је свима
школама да са ђацима обраде школске баште и да настану да оне
буду тако обрађене и уређене да служе за углед околини.

Како већи број даровите сиромашне деце, нарочито са села,
после завршене основне школе не може да продужи своје шко-
ловање јер нема материјалних средстава, Министарство просвете
и вера покренуло је акцију да се оснује Општи народни фонд
који би се старао о школовању сиромашне даровите деце. Ова
акција је крунисана успехом.

Чувајући леп обичај који је до прошлог светског рата
одржаван у Србији, Министарство је донело одлуку да се рад
у народним школама завршава на Петровдан 12 јула школском
свечаношћу. Уведени су и свечани испити којима присуствују
родитељи. У вези с тим издато је наређење да се одлични учиници
награде о Петровдану и да се превођење ученика врши с обзиром
на испитне оцене и рад преко године. Ово враћање старој тра-
дицији српских школа показало је одличне резултате.

Народном просвећивању поклања се велика пажња. Пове-
дена је енергична борба против неписмености. При свим народним

У школама основани су отсеци за народно просвећивање. Наређено је да се у свим школама одмах организују аналфабетски течајеви, а кад основна писменост буде постигнута, да се продужи рад са просветним течајевима. Ови течајеви треба да постану главни расадници здраве просвете и националне свести. У том смислу израђени су Правилник о аналфабетским и просветним течајевима и Наставни план и програм аналфабетских течајева. Сем тога, донесена је Уредба о сузбијању неписмености која прописује обавезно похађање аналфабетских течајева за сва неписмена мушка лица до 45 године старости и неудата женска лица до 25 године старости. За последње две године одржано је 798 аналфабетских течајева, и у писмености обучено преко 20.000 омладинаца. Одржано је 368 просветних течајева, 5.516 предавања, 39 посела и 347 других приредаба.

Да би се једном стечена писменост могла трајно одржати, при свима отсецима за народно просвећивање основане су народне књижнице и читаонице, које треба да постану огњиште народне културе и новог националног духа. Цео тај посао заснован је на прописима које је Министарство издало.

Да би се рад на широком народном просвећивању што јаче повезао, указала се потреба да се при окружним начелствима оснују средски и окружни одбори за народно просвећивање. Ти одбори развили су врло живу делатност у народу.

У свим окружним местима основани су и окружни народни универзитети, као филијале Коларчевог народног универзитета у Београду који је обновљен и оспособљен на националну мисију коју му је и велики завештач И. Коларац наменио. У њему се одржавају редовно јавна предавања, позоришне и музичке приредбе. Народни универзитет је организовао фолклорну групу средњошколске омладине која ради и с пуно елана.

Једна од главних брига Министарства била је снабдевање новооснованих народних књижница и аналфабетско-просветних течајева књигама и најпотребнијим училима. Из кредита за народно просвећивање Министарство је досад набавило: 31.000 пољопривредних књига, 33.000 разних других забавних и поучних књига, 6.000 календара, 180 албума слика, 8.100 буквара за аналфабете и 15.000 словарица за аналфабете. Из тог броја књига помоћуто је 179 отсека за народно просвећивање

WWW.UNICLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Књигама су помагана и друга хумана друштва и установе. Тако је подељено: Српском црвеном крсту за наше заробљенике 910 комада разних књига, 4.000 српских календара и 500 буквара; Националној служби за обнову Србије 22 књиге; избегличким дечијим домовима у Матарушкој бањи, Врњачкој бањи, Ужицу и Ковиљачи 120 књига.

Према новој Уредби о уређењу Министарства просвете и вера, при Министарству постоји Средишни одбор за васпитање народа. Израђен је и Правилник по коме он већ ради.

Да би делу истинског народног просвећивања омогућио што ужу сарадњу свештеника и учитеља — сарадњу која је у преткумановској Србији била потпуна, а која је доцније, у бившој Југославији, систематским планским радом нехришћански и анти-хришћански настројених фактора постепено онемогућена — наређено је да православни учитељи држе певницу у цркви, и да то исто чине и ученици-це учитељских школа. Образовани су ђачки црквени хорови.

Министарство је у току овога времена развило нарочиту делатност на васпитању сеоског женског подмлатка и сеоске домаћице. Нови погледи на живот на селу и на село, а нарочито на српску сеоску домаћицу која држи сеоску кућу и ствара сеоску културу, потстакли су Министарство да по унапред утврђеном програму и плану изводи васпитање сеоске женске омладине на тај начин што је већу пажњу обратило васпитању праве домаћице. Министарство тежи да спреми српску жену за њен велики позив и да је оспособи да постане обавештена, спремна и добра домаћица, жена и мајка, за добро српског села и српског народа.

За извршење овог задатка Министарство просвете и вера је преузело и школе и течајеве за домаћице из ресора Министарства пољопривреде у свој ресор, и на тај начин је спроведено јединство наставе и васпитања сеоске жене. Осим тога Министарство је наредило свима учитељицама течајева за домаћице да по градовима и селима организују течајеве за конзервирање воћа и поврћа, како би наше домаћице могле спремити што већу и бољу зимницу за исхрану своје породице. Наређено је да све учитељице чији течајеви не раде, посећују домове ученица и да их упућују у домаћинству, шивењу и хигијенском животу. Ова

посећивања сеоских домова од стране учитељица дала су добре резултате.

На предлог министра просвете и вера Министарски савет донео је нову уредбу за школе и течајеве за домаћице и прописао је нови наставни план и програм за те школе.

Ради што успешнијег рада у будућности, Министарство просвете и вера је отворило поред Учитељске домаћичке школе у Прокупљу још нову Учитељску домаћичку школу у Алексинцу, која се сада привремено налази у Параћину.

У погледу средњих и средњих стручних школа постојале су сличне тешкоће у раду, али је Министарство благовремено успело да их отклони и да нормализује наставу у свима школама.

Полазећи од начела да је школска дисциплина први услов за рад и успех у настави и васпитању, разним мерама појачаван је надзор над ученицима не само у школи већ и ван ње.

Наставници су имали дужност да најпре личним примером, а затим поуком, саветом и опоменом дејствују на своје васпитанике како у школи тако и ван ње. У том циљу организована су стална посећивања ученика по домовима, спроведено је надгледање њихова рада и понашања на дому, на улици, на јавним местима, при ђачким састанцима и на сваком месту где се ученици појављују или као појединци или као школа.

Ученицама средњих и средњих стручних школа наређено је да плету косу у витице; забрањено им је свако шминкање и карминисање. Ово враћање нашем лепом народном начину неговања косе имало је видног успеха на скромно и чедно држање наше женске омладине.

Да би се подигао здрави национални дух, ученици су били од својих школских власти позивани на чешће састанке на којима су директори или одређени наставници држали ученицима поучна предавања, а нарочито предавања о штетности комунизма. Заведено је обавезно похађање богослужења, у већим школама по групама разреда. Сем тога, образовани су по школама ученички хорови, који су се спремили за појање на литургији и певају по црквама. У школским просторијама истакнута су на видним местима главна гесла данашњице: „Мир, рад, ред и слога то је спас Србије”, „Само слога Србина спасава”. „Све за Српство”, „Бог чува Србију”

У циљу зближења дома и школе и да би се ученицима обезбедило правилно породично и здраво национално васпитање, заведена су српска посела по свима народним, средњим и стручним школама, на којима узимају учешћа ученици, наставници и родитељи. Српска посела при школама одржавају се свакога месеца у току школске године. Ови састанци обично се састоје из: једног краћег предавања, првенствено из националне области, одабраних рецитација, хорских песама и приказивања погодних кратких позоришних комада из народног живота. Приходи од добровољних прилога троше се на потребе ђачких кухиња и школских књижница, односно књижница и читаоница за народно просвећивање. Успех српских посела показао је у свима школама лепе резултате. Овим поселима још више је појачан додир ђачких родитеља с наставницима, а школа све више постаје оно што стварно треба и да буде: културно-просветно средиште народно.

Да би се школе ослободиле присуства национално непоузданих ученика, сви национално непоуздани ученици изгнани су из средњих и средњих стручних школа.

А да би се школска омладина, отстрањена из школа као национално непоуздана, упутила на прави пут и сачувала од штетног утицаја улице и рушилачких чинилаца, основан је Завод за принудно васпитање омладине у Смедеревској паланци. У Завод се шаљу ученици-це средњих и средњих стручних школа које су школске власти изгнале, као и ваншколска омладина оба пола у узрасту од 14—25 година живота. Принудно васпитање траје од шест месеци до три године. Завод је интернатски уређен, са обавезним духовним и телесним радом. Издржавање сиромашних пада на терет државе, а трошкове око издржавања за имућне носе њихови родитељи или старатељи.

При Заводу је осигурана редовна настава за ученике-це свих разреда гимназија, а делимично и за ученике-це средњих стручних школа. Питомцима и питомицама овога Завода, који су се очито поправили, омогућено је полагање приватних испита из разреда на које имају право према свом ранијем школовању. Овај Завод у потпуности постиже свој циљ, и пре некидан приликом прославе годишњице рада, пуштено је кућама око 100 питомаца и питомица пошто су преваспитани у националном духу. Питомци уређују и издају у Заводу свој лист, у коме штам-

пају своје саставе прожете духом националне обнове. Живот и рад у Заводу организован је тако да питомци раде и телесно и духовно. Они су обрадили велико имање, с кога ће имати жита и поврћа за своју исхрану. Поред тога имају разне занатске радионице. У слободним часовима баве се спортом и другом здравом разоном. Завод претставља јединствен покушај ове врсте у Европи и досад је показао пун успех.

Да би се решило питање школске омладине која је, понесена националном свешћу и осећањем дужности, похрлила у добровољачке и четничке одреде за борбу против рушилаца реда, па због тога заостала у своме школовању и претрпела губитке. Уредбом Мсбр. 2095/42 регулисано је питање ових ученика. За њих су у августу—септембру 1942 године били организовани нарочити течајеви у Београду и Букову, израђени посебни програми и образоване екипе наставника које су на тим течајевима радиле и спровеле испите. Резултати који су на прошлогодишњим течајевима постигнути задовољили су у пуној мери. Ове године ће ови течајеви бити обновљени.

Показало се потребним и корисним да се у свима школама спроведе ђачка радна служба. Ова организација дала је најбоље резултате. Радна служба допринела је да ученици себе осете као део целине и да осете од свога рада задовољство и корист. Велико је задовољство за ученике средњих школа и њихове родитеље изазвала смотра ђачке радне службе која је јула 1942 године одржана само у Београду, а јуна ове године у Београду и у унутрашњости. На овим смотрама се испољила здрава национална свест средњошколске омладине и показало се да је српска омладина градилачка а не рушилачка, да воли свој народ и своју земљу.

У низу мера за реформу наставе и побољшање рада у школи, од ове школске године заведено је и специјално психолошко проучавање ученика средњих и средњих стручних школа. За сваког ученика води се *Лист података о ученику* с намером да се о сваком ученику добије јасна и сигурна слика о његовим духовним и душевним својствима, о радним и карактерним особинама, о склоностима и особитим способностима, о националном осећању, о условима под којима живи и ради и о целокупној његовој личности. Обновљеној српској отаџбини потребан је

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

сваки човек, употребљен на правом месту и према његовим способностима.

У вези с тим донесена је одлука да се при свакој средњој школи образује саветовалиште за родитеље.

Пористећи се опажањима целокупног разредног већа, која су унесена у Лист података о ученику, а лично познајући способности, склоности, тежње и друге околности својих ученика, чланови саветовалишта ће позивати родитеље ученика и давати им заједнички темељно образложене савете како и куда да упуте своју децу да би се спремила и стручно оспособила за што делотворнији и задовољнији лични и што кориснији живот по интересе народне заједнице. Ове савете првенствено ће давати родитељима оних ученика који нису за даље школовање, или који се исписују из ма ког разлога, или који могу и пре испита зрелости ићи у коју стручну школу за коју имају способности, а нарочито родитељима ученика који су пред испитом зрелости.

Као даља мера у овом правцу донесена је одлука да се у годишња сведочанства ученика грађанских и средњих школа унесе као препорука родитељима следећа напомена: „С обзиром на показане склоности и способности ученика, родитељима (старатељима) је препоручено: ученик треба а) да продужи школовање у гимназији (грађанској школи) или б) да пређе у стручну школу (одредити коју) или в) да иде на занат или г) ученик показује нарочите способности за”).

Да би се појачао надзор над владањем и понашањем ученика ван школе, установљено је од почетка ове школске године по свима средњим и средњим стручним школама звање сталног васпитача и прописан је привремени Правилник о дужностима сталних васпитача.

Да би се у свима средњим стручним школама уједначио начин оцењивања ученика и створила већа могућност правилног оцењивања тим што би се дала већа скала оцена за оцењивање успеха и контрола рада, донесена је Уредба о полагању јавног годишњег испита у свима средњим и средњим стручним школама и о оцењивању ученика. По овој Уредби заведено је полагање јавног годишњег испита на крају школске године у свима средњим и средњим стручним школама да би се омогућила контрола рада свих ученика током целе године као и контрола рада самих

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

наставника. Ово је потребно да би се и наставници и ученици присилили да раде стално и непрекидно а не, као што се досад могло дешавати, да раде само у извесно време и да спремају само извесне партије те да за парцијално знање добивају коначне оцене. Овим испитима уводи се и јавна контрола рада у школама и даје се могућност и ђачким родитељима да се увере о успеху своје деце. Ова мера потаћи ће и наставнике и ученике на озбиљан, савестан и сталан рад и дејствоваће на ђачке родитеље да обрате већу пажњу на рад своје деце, јер ће на испиту моћи доживети и радости и разочарења, већ према томе какав ће успех показати на испиту њихова деца.

Број гимназија је прилично велик у сразмеру са стручним школама које су нам потребне. Државних гимназија има 62 са 1.175 разредних одељења у које је размештено 50.319 ђака (30.355 мушких и 19.964 женских). Самоуправних гимназија било је на почетку 1941/42 школске године тј. на дан 1-IX-1941 године једанаест са 74 разредна одељења и са 3.064 ђака (1879 мушких и 1185 женских). Неке непотпуне самоуправне гимназије почев од школске 1942/43 године укинуте су и делимично замењене државним.

Тако сад постоје и 4 самоуправне гимназије са 32 разредна одељења и 1.256 ђака (941 мушких и 315 женских). Овим се приступило за последње две године смањивању броја гимназија у корист средњих стручних школа. Отворена је једна нова учитељска домаћичка школа и 15 грађанских школа (у Азањи, Андрејевцу, Вражогрнци, Кладову, Књажевцу, Лазаревцу, Варварину, Бољевцу, Ковачици, Мионици, Убу, Рачи Крагујевачкој, Сопоту, Пожаревцу и у Београду (женска). Мешовите средње школе подвојене су и претворене у мушке и женске, где год је то било могућно.

У погледу средњих стручних школа постигнут је за последње две године напредак: повећао се број школа, број разредних одељења, број ученика и број наставника. Отворена је Средња техничка школа у Крагујевцу, тако да их данас има 5. Отворена је нова Трговачка академија у Крагујевцу, тако да их данас има 9. Отворене су 2 нове мушке занатске школе (у Крагујевцу и Параћину), а поново су отпочеле рад 23 женске занатске школе и 3 стручне продужне школе.

И код пољопривредних школа постоји извесно повећање. и ту су отворене нове три специјалне пољопривредне школе у Смедереву, Аранђеловцу и Бољевцу. Пре преноса овог школства из ресора Министарства пољопривреде у ресор Министарства просвете и вера, четири најважније пољопривредне школе (Шабача, Крагујевац, Зајечар и Лесковац) биле су од Министарства пољопривреде и исхране претворене у заводе за пољопривредна испитавања. Сада су ове школе поново отворене и пренете у ресор Министарства просвете и вера, и отпочеле су са радом.

У циљу отварања стручних школа донесена је Уредба о Административној академији у Београду која има за циљ унапређење јавне администрације и стручно усавшавање њених службеника. Израђен је план и програм за Академију и она ће у најскорије време отпочети с радом.

Велик део ових послова прошао је кроз Просветни одбор. На многобројним својим састанцима — 74 за две године рада — Одбор је, поред осталих послова, детаљно испитивао типове школа, разрађивао наставне планове и програме за народне, више народне и грађанске школе као и за гимназије. Даљи велики посао Одбора био је у стручном прегледу и оцени уџбеника и помоћних књига за наше средње и стручне школе, који је обављан у неколико махова а у намери да се застарели и неподесни уџбеници делом уклоне из школа а делом саобразе потребама времена и новим захтевима наставе.

У вези с овим израђивани су у Просветном одбору нацрти савременијих и бољих закона и програма за све школе. За прошлу школску годину 1942/1943 били су израђени скраћени наставни програми за више народне школе, гимназије, грађанске и учитељске школе, по којима се радило. У женским средњим школама уведен је нов предмет: домаћинство. Затим су израђени стални програми за основне и више народне школе, за националну групу предмета у средњим и средњим стручним школама. Ови програми ће ступити у живот нове школске 1943-44 године. Израђени су нацрти нових програма и за остале врсте школа и они ће се поступно уводити у живот.

По овим програмима биће уведени извесни нови, неопходно потребни предмети. Тако се у средње школе уводи предмет: грађанске и васпитне поуке који досад није постојао. У све школе се уводи веронаука као основ антиматеријалистичког схватања.

Одмах после завршених ратних догађаја у нашој земљи приступило се прикупљању података о високим школама и научним установама.

После извршених претходних хитних послова, које су нам наметнуле нередовне и несређене прилике првих дана после слома, приступило се новој организацији високих школа, а нарочито Београдског универзитета, те српске највеће просветне установе за изграђивање наше националне културе.

Реформа се руководила основном замисли да живот и рад свих наших научних установа треба прилагодити не само приликама у којим се наша земља налази, него и насušним потребама српског народа и његове будућности. Стога је израђена Основна уредба о Универзитету, која је ступила на снагу 21 новембра 1941 године. По њој је стављено на расположење Министарству просвете и вера све наставно и друго особље Београдског универзитета, Економско-комерцијалне високе школе и Више педагошке школе у Београду. Затим су израђене уредбе о ликвидацији Економско-комерцијалне високе школе и Више педагошке школе. Оне су припојене Правном, односно Филозофском факултету као отсеци.

Одмах потом, на основу Основне уредбе, израђена је Општа уредба о Универзитету која садржи прописе о раду универзитетских и факултетских органа, и са Основном уредбом чини подлогу за реорганизацију целокупног Београдског универзитета.

Обе ове уредбе донеле су многе корисне новине, које ће несумњиво у примени уродити добрим плодом. Одавно се осећала потреба да се на Универзитету издвоји администрација од научног рада. Сада је то учињено. Поред ректорског звања установљено је и звање административног директора. Ректор претставља Универзитет као наставну и научну установу, а директор у административном погледу и у правним односима. — Београдски универзитет по новим уредбама има шест факултета: Филозофски, Правни, Теолошки, Медицински, Технички и Пољопривредни. Факултети се деле на отсеке.

Раније се националном образовању на Универзитету није поклањала скоро никаква пажња. Студенти су у том погледу били остављени сами себи. И то нам се љуто осветило. Сада је томе учињен крај. На свима факултетима образоваће се курсеви

www.unilib.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

које ће слушаоци обавезно слушати као допуну свог националног образовања. Поред ових течајева за национално образовање, уредбе предвиђају и пријемни испит за сва лица која желе да се посвете универзитетским студијама. На тај начин Универзитет ће примити под своје окриље само оне слушаоце који имају и воље и способности за озбиљан рад и који ће се после завршених студија са љубављу и пожртвовањем ставити у службу српском народу. — Предвиђени су практични радови преко лета које ће сви студенти морати да врше. Студенти Филозофског факултета морају проћи кроз педагошки семинар, као и они са других факултета који желе да се доцније посвете наставничком позиву.

После доношења Основне и Опште уредбе о Универзитету извршено је постављење првог ректора, декана факултета и редовног професора. Новопостављени професори конституисали су факултетске савете и отпочели рад на расписивању стечаја за избор наставничког и помоћног особља.

Ових дана завршене су и факултетске уредбе. Пошто су факултетски савети и Универзитетски сенат завршили са избором наставног и помоћног особља и доставили своје предлоге Министарству, приступило се проучавању тога материјала и распореду тога особља у духу Основне и Опште уредбе. Овај обиман посао такође је окончан. Нажалост, мора се констатовати да се на многим катедрама осећа оскудица у наставницима. Главни разлог за овакво стање лежи у чињеници што раније шефови катедара нису довољно водили рачуна о томе да себи одгаје наследнике. По новој уредби они су обавезни да овоме важном питању поклањају дужну пажњу.

И осталим високим школама посвећује се пуна пажња. Министарство је успело да се у Академији ликовних уметности, Школи за примењену уметност, Музичкој академији и Средњој музичкој школи настава редовно обавља. За ове школе израђују се нове уредбе, по којима се даје нарочито место националним елементима као основи за уметничко стварање садашњих и будућих генерација.

Рад на осталом подручју духовне културе

После пропасти Југославије био је скоро цео наш културни живот паралисан. Искрела је серија задатака који су налагали

да се тај живот обнови, нормализује и упуту новим правцем према потребама српског народа.

Уметнички живот наш, после дугих настојања, обновљен је стварањем Изложбе српских уметника у Уметничком павиљону, а Изложба сликара из заробљеништва претставља један моралан успех.

Министарство просвете и вера издало је значајно дело „Двеста година српскога сликарства”, које је очигледан доказ стваралачког духа српског народа.

У обнављању нашег књижевног живота важну улогу игра настојање Министарства да се убрза рад на прикупљању материјала и издавању *Речника српског језика*. Створена су потребна материјална средства за организовање овог важног културног посла и већ многи стручни научни радници раде на њему. Обнавља се, затим, живот и рад у *Српској књижевној задрузи* уз подршку Министарства. Врши се *ревизија* научне и забавне књижевности. У вези с тим донета је Уредба и Правилник о надзору књига. Да би се култ према српској књижевности и радницима на њој што више подигао, приређена је у Коларчевој задужбини прослава, а у Саборној цркви помен посвећен српској књизи и српским књижевницима. Слично томе организована је на Коларчевом народном универзитету прослава стогодишњице од рођења Стојана Новаковића.

У циљу да се за све српске основне, средње, стручне и високе школе да упрошћено, приступачно, лако схватљиво и практично правописно упутство у духу српског језика и да се избегну колебљивости и недоследности досадашњег правописа, израђено је и прописано ново Правописно упутство за све српске основне, средње, стручне и високе школе и оно је ступило на снагу 1 јануара 1943 године.

Музички живот наш обновљен је и обогаћен једним низом концерата за које је дало иницијативу Министарство просвете и вера. Осим тога, на иницијативу Министарства створени су хорови и Београдски симфониски оркестар.

Обнављање нашег научног живота у тесној је вези са обнављањем рада наших јавних библиотека.

Живот наших јавних библиотека и књижница није досада текао ни једнообразно ни по систему који захтева савремено

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

библиотекарство. Сем тога, често у рукама нестручних људи, оне су више били магацини књига него културне и научне установе. Да би се такво стање поправило, Министарство је предузело читав низ мера. Израђене су: Уредба о јавним библиотекама и Уредба о обавезном примерку. У изради је Правилник о уређењу средњошколских књижница.

Увелико се обавља један важан и обиман посао: стварање централног каталога свих јавних библиотека у земљи. Приступити се ускоро и ревизији књига по књижницама. Из јавних књижница, које служе васпитању нашег народа, избациће се све оне књиге које могу штетно деловати у националном и етичком погледу на српску омладину и српски народ.

Државна архива у Београду била је поштеђена од ратних непогода и зато је рад у њој брзо отпочео. Да би се отклонила наша немарност, због које је многи архивски материјал који је садржавао драгоцене податке за познавање и изучавање наше прошлости, пропао; израђена је Уредба о заштити архивалија, по којој се ставља под заштиту државе архивски материјал не само државних и самоуправних надлештава већ и приватних лица, ако је од општег значаја.

Сем библиотека и архива, Министарство просвете и вера води надзор и над музејима и музејским збиркама.

У унутрашњости Србије раније није ни било музеја. И онде где су постојали, створени су махом приватном иницијативом. Да би се сачували од пропасти многи музејски предмети, драгоценца сведочанства наше прошлости и наше културе, Министарство је предузело акцију за оснивање музеја по свима окружним местима. Свима окружним начелствима послати су расписи и упутства. Успех није изостао. Скоро у свима окружним местима музеји су основани и, према извештајима које Министарство добија, рад на прикупљању музејских предмета свакога дана је све плоднији.

Потреба да сви музеји, и државни и самоуправни, буду једнообразно уређени и организовани, биће задовољена Уредбом о музејима коју је Министарство спремило. Ваља споменути да музеји, те наше важне научне, културне и васпитне установе, нису све досада имали законских прописа који би регулисали њихове односе и рад у њима. Они ће први пут сада у својој историји

— ма да се њихова традиција протеже пола века уназад — добити законску подлогу и подршку. Пројекат Уредбе о музејима израђен је на основу дугог проучавања и свестраног претреса. Музеји ће имати да приђу широким слојевима народа, а не, као раније, да чекају да свет у њих уђе. Уредба о музејима предвиђа и заштиту природе српске земље и ставља је у надлежност Музеја српске земље. О томе се већ ради посебна уредба.

Многи наши културни историски споменици, остављени на вољу приватном власништву и појединцима, пропадали су. Ни држава, са своје стране, није се старала да их сачува за потоње генерације као најбоља национално-васпитна средства. Тако су многа сведочанства наше славне прошлости, подизана некада са много труда и љубави за добро српског народа и његове духовне потребе, руинирана и уништена, а ми смо све то равнодушно гледали. Да би се, тако рећи, у последњем часу то спречило, донета је Уредба о чувању старина. По њој се сви непокретни и покретни археолошки, уметнички историски и етнографски споменици и предмети старији од педесет година који имају научну и естетску вредност, а нарочито они који су значајни за српску народну заједницу, стављају под заштиту државе. О свему том води бригу Централни завод за чување старина, који већ увелико ради.

Државна штампарија у Београду једино је просветно-привредно предузеће. За ову установу још важе прописи Устројења правитељствене књигопечатње из 1862 године. Стога је израђен пројекат нове Уредбе о уређењу Државне штампарије.

Да би се пружио путовођа у многоструком послу обнове нашег духовног живота, према захтевима новог времена, покренут је од почетка 1942 године Просветни гласник, под старим насловом, али са потпуно новим задатком. Око овог органа су окупљени наши најелитнији културни радници од којих сваки на свом стручном сектору културне делатности ствара и помаже велики процес духовне преоријентације и културне обнове.

У погледу телесног васпитања народа, које је пренесено у надлежност Министарства просвете и вера, победило је мишљење да је телесно васпитање саставни део општег народног васпитања.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
/
В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Телесно васпитање, а нарочито његов део: спорт, има да служи народном здрављу и регенерацији свих народних снага и новог народног живота.

Донесена је Уредба о државној контроли спортских организација, којом се спорт укључује у државни васпитни систем и ставља у надлежност Министра просвете и вера. Истом Уредбом су постављени и осигурани аматерски основи спорта, а приватна спортска иницијатива упућена да, под државним надзором, врши свестрано усавршавање свих чланова, или, другим речима, да својим радом обухвати све народне слојеве, како би што већи број могао да користи његове благодати.

У циљу једнообразности интерпретације наведених основних принципа, а на основу Уредбе о државној контроли спорта, основан је Државни спортски одбор, који има за задатак да координира рад свих спортских савеза приватне иницијативе и да буде саветодавно тело министра по свим спортским како техничким тако и управним питањима.

У вези с планским радом на управљању спортом, донесена је Уредба о спортском фонду. Њоме је остварена давнашња жеља свих спортских радника, да средства која доноси спорт буду употребљена на његово даље усавршавање и унапређивање и на планску изградњу спортских објеката.

Све тешкоће око активирања спортског живота у нашој земљи углавном су савладане. То најбоље показује данашњи бујан спортски живот у старим спортским гранама и чак и појава нових спортских врста, као и процват оних спортова који су некад једва животарили.

У погледу телесног васпитања у школи изведена је значајна реформа утолико што је у школама одобрено упражњавање спорта и уведено спортско поподне. Тим се почело са правилним, планским и контролисаним спортом од кога ће школска омладина имати само користи, јер ће моћи да користи све његове позитивне особине, а биће заштићена од утицаја који у спорту приватне иницијативе често доводи у питање чисто васпитне ефекте.

Поред свих ових послова Министарство просвете и вера је још 1941 године предузело кораке за пренос моштију Кнеза Лазара, Цара Уроша и Стевана Штиљановића из манастира у Фрушкој гори у Србију. То је, најзад, после многих тешкоћа, априла

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
·
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

1942 године, могло бити извршено и отада мошти наших свети-
теља окупљају велики број верних у Саборној цркви.

Како се из свега напред изложеног види, рад Министарства
просвете и вера био је многострук. Министарство се није задр-
жало само на вођењу затечених послова него је пре свега сре-
дило хаотично стање настало ратом, унутрашњим немирима и
акцијом анационалних елемената, и потом приступило коренитим
реформама ширих размера и смишљеном планском раду од кога
ће имати великих користи народ и отаџбина. Док се и овде као
и у другим гранама јавног живота радило за прошле две деценије
без система и плана, за ове две године створена је у Министар-
ству просвете и вера, уз консултовање привредних и државних
институција и стручњака, база за планску просветну политику.

Министарство просвете и вера као и његово саветодавно
тело Просветни одбор руководило се у своме раду основном
мишљу да је засушна потреба обновљене и препорођене Србије
да се створе солидне основе за васпитање и образовање народног
подмлатка, и тако обезбеди срећнија будућност и народа и
државе.

Са овим извештајем Просветни одбор моли Главни про-
светни савет да овом раду изволи дати своју сагласност.

1942

У Београду

1. 8. 42

Српски

Просветни

Одбор

ДРЖАВНИ ПРОСВЕТНИ ПЛАН

(ИЗВЕШТАЈ ГЕНЕРАЛНОГ СЕКРЕТАРА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА
ВОЈИНА ДРАМУШИЋА)

Васпитање и образовање је, после хлеба, прва потреба народа, јер од просвете и васпитања у првом реду зависи благостање и срећа народна, од ње зависи какви ћемо бити, каква ће бити наша омладина, будућност наша.

Да би васпитање извршило своју високу улогу и било од користи народу, оно се мора изводити смишљено и по утврђеном плану. Зато се у Министарству просвете и вера дошло на мисао да се створи један општи духовни национални план, Државни просветни план српског националног живота. Тај план би предвидео рад српских поколења за дуже време и морао би да обухвати све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско и национално-техничко изграђивање.

Један део Државног просветног плана је школски план.

Путем анкете прибављени су од свих министарстава, привредних институција, комора и окружних начелстава подаци и мишљења о том какво је стање у нашој просвети и какве су наше потребе.

Сви су ови известили: осећа се недостатак школованих људи у свима гранама привреде. Тај недостатак се осећа нарочито:

1) У пољопривреди (у вишим и нижим агрономима, стручњацима за сушење и конзервирање воћа и поврћа, стручњацима за произвођење вештачког ђубрива, биљних препарата и биљних уља, у стручњацима за шећерну индустрију, за винарство, млекарство, градинарство и селекцију — све ово према извештајима Министарства пољопривреде и исхране, Министарства социјалне политике и народног здравља и Српске заједнице рада). Наши пољопривредници, по речима Главног задружног савеза, вапију за стручним знањем.

2) *Осећа се потом недостатак у ветеринарству (према извештају Министарства социјалне политике).*

3) *У шумарству и у преради дрвета (према извештају Министарства народне привреде, Инжењерске коморе, Главног задржног савеза).*

4) *У рударству (у рударским инжењерима, надзорницима, стручним радницима и предрадницима — према извештају Министарства социјалне политике и Министарства народне привреде).*

5) *У занатима металске групе (у прецизним механичарима, дреерима, фрезерима, браварима, алатничарима — по извештају Министарства социјалне политике и СЗР).*

6) *У металургији (у инжењерима металургије и технологије, средњотехничарима-технолозима, топионичарима, ливцима — по извештају Министарства социјалне политике и Министарства народне привреде).*

7) *У индустрији керамике и стакла.*

У индустрији хартије.

У текстилној индустрији (немамо техничких радника и стручних радника за рад с машинама, СЗР).

У прехранбеној индустрији.

У индустрији коже и крзна.

(По извештају Министарства народне привреде, Занатске коморе и СЗР).

8) *У занатима хемиских препарата (по извештају Занатске коморе и Главног савеза занатлиских удружења).*

9) *У области техничких наука*

а) *У грађевинској групи свих врста: зидарима, каменоресцима, тесарима, бунарџијама, калдрџијама, бетонским радницима, инсталатерима водовода, канализације, грејања итд. (по извештају СЗР и Министарства грађевина).*

б) *У помоћном стручном техничком особљу: цртачима, папирима, предводницима (према извештају Инжењерске коморе).*

10) *У трговачкој струци (према извештају Савеза трговачких удружења).*

11) *Осећа се недостатак лекара и других санитарских стручњака и помоћног особља: сестара нудиља, здравствених помоћника, бабица, болничара, дезинфектора и другог помоћног особља*

(по извештају Министарства социјалне политике и народног здравља).

12) Недостатак школованих људи осећа се у пореској и царинској струци, у Управи државних монопола, Поштанској штедионици (по извештају Министарства финансија), у поштанско-телеграфској струци (по извештају Министарства пошта, телефона и телеграфа), у економским наукама и у привреди уопште (према мишљењу Главног задружног савеза).

Извесне установе тврде да имамо, међутим, вишак школованих снага са гимназиском спремом.

Због оваквог стања стручњаци са стране доводе се за прецизне занате и свуда где се тражи стручна техничка спрема. Према одговорима добивеним од Индустриске, Инжењерске и Занатске коморе, Главног земаљског савеза занатских удружења, Савеза трговачких удружења, Српске заједнице рада, Министарства народне привреде и Министарства социјалне политике и народног здравља, у свима струкама индустрија је морала да упусти мањи или већи број страних стручњака и стручних радника, нарочито у текстилној, кожарско-крзнарској, машинској, хемиској, рударско-топионичкој струци, у грађевинарству и у шумарству.

Странци су запослени на мајсторским положајима у индустријским, рударским и сличним предузећима (извештава Министарство социјалне политике и народног здравља). Према извештају Занатске коморе и Главног земаљског савеза занатских удружења, странци су запослени у овим занатима:

ауто-механичарском, ауто-каросериском, монтерском, за инсталације електричних централа, електричних постројења, постројења за централно грејање, вентилацију, млинарска постројења, поправљање машина за штампање, писање и рачунање, текстилног заната, молерско-фарбарског, ликорезачког и дуборезачког заната.

Стране раднике, по мишљењу СЗР, можемо заменити нашим само ако путем стручних школа оспособимо наше радништво.

Због тога се у свима гранама привреде мора створити стручно школство (Трговачка комора, Земаљски савез пољопривредних комора).

Скоро сви се слажу у том да постојеће школе не дају повољне резултате у погледу оспособљавања и упућивања својих апсолвената на самосталан привредни живот (Мин. грађевина).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Зато у школским програмима треба извести измене које живот намеће према садашњем техничком и привредном развоју друштва (Савез трговачких удружења), прилагодити их потребама привредног живота (Мин. грађевина), избацити све сувишно (Мин. социјалне политике) и практичном раду у свима стручним школама посветити већу пажњу и учинити да се заволи физички рад (Мин. народне привреде).

Користећи се овим и другим подацима а руковођено бригом да унапреди просвету у свима гранама делатности потребне нашем народу и у тежњи за усавршавањем и поправљањем ранијег стања, Министарство просвете и вера је приступило, у Генералном секретаријату Главног просветног савета и привременим радним одборима састављеним од стручњака, изради нацрта Државног просветног плана.

Израђени пројекат Просветног плана послат је на проучавање и мишљење свима министарствима, коморама и институцијама, свима факултетима и свима окружним начелствима.

У својим одговорима и примедбама које су ставили на пројекат сви се слажу у том да је реформа нашег досадашњег просветног система постала важна национална потреба и да се државна просветна политика мора ставити на здраве основе.

Добивени одговори су проучени и на основу стављених примедба и планова Министарства просвете и вера допуњен је у Генералном секретаријату Главног просветног савета нацрт Државног просветног плана, и он сад изгледа овако:

ПРОЈЕКАТ ДРЖАВНОГ ПРОСВЕТНОГ ПЛАНА

I

ТИПОВИ ШКОЛА

ПРЕТШКОЛСКО ДОБА

I — Забавиште

Циљ забавишта је 1) да дете сачува од сваког штетног утицаја и незгоде, 2) да брижљивом негом и смишљеним васпитањем унапређује телесни, духовни и морални развој детета, 3) да по-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

десним запослењем и опхођењем навикава децу на животну заједницу, 4) да одржава сталну везу са родитељима деце, нарочито са мајкама.

Забавиште даје детету основне појмове и основно знање потребно за стварање нових за живот потребних појмова. Програм рада обухвата душевно васпитање, телесно васпитање и музичко васпитање.

Право уписа имају сва деца са навршеном четвртом годином и могу да остану у забавишту до уписа у основну школу.

Оснивање забавишта је обавезно за веће градове и индустријске центре.

ОБАВЕЗНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

Обавезно основно образовање трајало је досад 4 године. Сад оно траје 6 година и обухвата 4 разреда основне школе и 2 разреда више народне школе, односно 2 разреда грађанске школе или гимназије.

II — Основна школа

Циљ основних школа је да нашем народу пруже основну писменост, то јест да наставом и васпитањем спремају ученике за моралне, одане, активне чланове државне, народне и друштвене заједнице; да шире просвету у народу.

Основна школа траје 4 године.

У основној школи предају се ови предмети: наука о вери с моралним поукама; српски језик; Отаџбина и њена прошлост; природа и човеков рад; рачун и геометрија; певање; телесне вежбе и дечје игре.

Право уписа имају сва мушка и женска деца која до краја календарске године навршавају 7 годину и деца са навршеном 6 годином ако су особито телесно и душевно развијена да могу без сметње пратити наставу.

Основна школа је обавезна за сву способну мушку и женску децу почев од 7 године.

Свршени ученици основне школе имају право прелаза у грађанску школу и гимназију.

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

III — Виша народна школа

Сви свршени ученици основне школе који не оду у гимназију или грађанску школу дужни су да продуже школовање у вишој народној школи.

Циљ виших народних школа је да прошире учениково знање стечено у основној школи и да му дају потребна упутства за практичан живот. Сеоске више народне школе имаће пољопривредни а варошке привредни карактер, што досад није било.

Школа траје 2 године. До прошле године је, по Закону о народним школама, виша народна школа трајала 4 године, што се показало неподесно, јер сељаци којима је потребна радна снага, нису давали децу у њу пошто је она предуго трајала и одвајала децу од пољског посла.

У вишој народној школи предају се ови предмети: наука о вери с моралним поукама; српски језик; Отаџбина и њена прошлост; рачун са геометријом; грађанске и моралне поуке; привреда са домаћинством; задругарство; поуке о здрављу; ручни рад и цртање; певање; телесне вежбе.

Свршени ученици више народне школе имају право прелаза у народну пољопривредну школу, специјалну и нижу пољопривредну школу, стручну помоћничку школу, мушку и женску занатску школу, сеоску пољопривредну домаћичку школу, варошку домаћичку школу и нарочито даровита у школу за примењену уметност. — Свршени ученици више народне школе одају се поглавито пољопривреди, трговини и занатству.

IV — Школа за недовољно развијену и дефектну децу

За душевно заосталу, недовољно развијену и дефектну децу постојаће посебан тип народне школе. Циљ јој је да пронађе дефекте у душевним функцијама и да их педагошким средствима лечи, како би се та деца оспособила да успешно прате наставу у основној школи.

Заостала деца остају у овој школи све дотле док не буду по мишљењу учитеља и лекара способна да прате наставу у школи са нормалном децом. У ову школу може се примити свако дете после једно- или двогодишњег неуспешног похађања првог или другог разреда основне школе, као и дете недовољно раз-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вијено које при упису у основну школу сами родитељи или старатељи као такво пријаве. Деца која су уредно похађала трећи разред основне школе не могу доћи у обзир, сем ако ученик гређег или којег вишег разреда постане због болести или којег другог разлога анормалан.

Од установа ове врсте при појединим основним школама постоје помоћна одељења за душевно заосталу децу. У ова одељења примају се деца само по упуту учитеља, лекара и пристанку родитеља.

У овим одељењима деца програм једног разреда прелазе за две године.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ

V — Народна пољопривредна школа

Задатак је народне пољопривредне школе да земљорадницима старијим од 16 година да савремена практична пољопривредна знања.

Настава је двогодишња, тј. у два зимска течаја, који ће трајати од 15 новембра до 1 априла.

Поред општих предмета за национално васпитање и опште образовање предаваће се пољопривредни предмети према типу краја у коме је школа.

Право уписа имају свршени ученици више народне школе, другог разреда грађанске школе или гимназије, старији од 16 а млађи од 30 година.

Свршени ученици народне пољопривредне школе имају право прелаза у специјалну пољопривредну школу. Иначе, ова школа не даје право прелаза у друге школе, јер јој је циљ да своје свршене ученике врати раду на њиховом имању. Досад овај тип школе није постојао.

VI — Специјална пољопривредна школа

Школа има за циљ да ученике поучава у специјалним пољопривредним гранама и да створи добре практичаре — домаћине и мајсторе за самостално вођење извесних пољопривредних грана, (подрумар, воћар, сирар, калемар, градинар, цвећар, млекар, пчелар, живинар, поткивач итд.). Овај тип школе је реоргани-

зован и даје све могућности специјализације, потребне нашој пољопривреди.

Школа траје 1—2 године, према грани и природи посла.

Поред општих предмета за национално васпитање и опште образовање, нарочита се пажња поклања предметима дотичне гране (подрумарство, воћарство итд.), како би се ученици што боље практично оспособили за самостално вођење посла.

Право уписа у ову школу имају свршени ученици више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије, народне пољопривредне школе и ниже пољопривредне школе.

Свршена специјална пољопривредна школа не даје право прелаза у друге школе, јер је тежња да се свршени ученици врате на своја имања. Иначе, свршени ученици те школе могу добити упослење као стручни мајстори и пољопривредни техничари при пољопривредним установама, задругама и приватним предузећима.

VII — Нижа пољопривредна школа

Школа има за циљ да пружи ученицима потребно теориско и практично знање из свих грана пољске привреде и да их оспособи да по завршеном школовању могу самостално руковати својим имањем и служити околини као пример савременим уређењем и вођењем свога газдинства.

Школа траје 4 године, док је досад трајала 3.

План и програм обухватаће предмете општег образовања, стручне предмете пољопривредног образовања и практичну обуку пољопривредног занатства. Ученици се неће смети преоптерећивати физичким радом на школском имању на штету наставе. Извршеним реорганизовањем подиже се ранг ове школе и она ће давати боље образоване и васпитане пољопривреднике.

1 Предмети општег образовања су:

- 1) српски језик са пољопривредном кореспонденцијом;
- 2) земљопис са историјом;
- 3) грађанске и васпитне поуке;
- 4) наука о чувању здравља;
- 5) веронаука.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

II Пољопривредни предмети:

а) Припремни предмети

- 1) рачун са геометријом и земљомерством;
- 2) пољопривредна физика са метеорологијом;
- 3) пољопривредна хемија;
- 4) пољопривредна зоологија;
- 5) пољопривредна ботаника;
- 6) пољопривредно право и законодавство.

б) Пољопривредни стручни предмети:

- 1) ратарство са педологијом и ливадарством;
- 2) сточарство са негом и исхраном стоке;
- 3) виноградарство са прерадом грозђа;
- 4) воћарство са прерадом воћа;
- 5) повртарство са прерадом поврћа;
- 6) шумарство;
- 7) млекарство;
- 8) наука о пољопривредном газдовању са пољопривредним књиговодством;

9) задругарство са пољопривредним организацијама

Поред теориске наставе из наведених предмета обављаће се и практична настава из:

- а) ратарства са ливадарством,
- б) сточарства са млекарством,
- в) виноградарства, воћарства и градинарства.

Поред овога изводиће се практична пољопривредна занатска настава: столарска, качарска, ковачко-поткивачка, грађевинско-зидарска и плетарска.

Право уписа у ову школу имају свршени ученици више народне школе или II разреда грађанске школе односно гимназије и то првенствено сељачки синови.

Свршени ученици ниже пољопривредне школе имају, уз положени пријемни испит, право прелаза у средњу пољопривредну школу, специјалну пољопривредну школу и пољопривредну учитељску школу.

Тежња је да се свршени ученици ових школа врате на своја имања и да их узорно обрађују, али им се даје могућност запо-

слења на приватним имањима и у самоуправној и у државној служби као стручњацима, као реонским економима и као рачуновођама у нижим пољопривредним школама.

VIII — Средња пољопривредна школа

Задатак средњих пољопривредних школа је да се у њима ученици образују практично у пољопривредној струци тако како би могли с успехом руковати мањим и средњим приватним, самоуправним и државним добрима и корисно послужити у државној служби пољопривредне струке.

Школа траје 4 године теориске наставе и 1 годину специјализације са педагошким семинаром ради оспособљења за позив наставника, учитеља-пољопривреде.

План и програм обухватиће предмете општег образовања, стручне предмете теориског и практичног пољопривредног образовања.

I *Предмети општег образовања*: веронаука, српски језик, немачки језик, земљопис-привредна географија, историја, основи хемије, грађанске и васпитне поуке, педагогика и методика, хигијена.

II *Пољопривредни предмети*: а) Припремни предмети: математика са земљомерством, метеорологија и климатологија, педологија, пољопривредна хемија, анатомија и физиологија домаћих животиња, пољопривредна ботаника и физиологија биља; б) Пољопривредни стручни предмети: ратарство са ливадарством и пашњаштвом, градинарство са прерадом поврћа, виноградарством и прерадом грожђа, воћарство и прерада воћа, биљне болести и штеточине, шумарство, сточарство, млекарство и прерада сточних производа, хигијена домаћих животиња, наука о пољопривредном газдовању, задругарство и пољопривредна организација и основи аграрне привреде.

Поред теориске наставе из наведених предмета обављаће се и стручна лабораториска вежбања као и практична вежбања из свију пољопривредних грана.

Право уписа имају свршени ученици ниже пољопривредне школе, грађанске школе, ниже гимназије, по положеном пријемном испиту.

При упису имају првенство свршени ученици ниже пољопривредне школе и сељачки синови.

Свршени ученици ове школе имају право предлаза на Пољопривредни факултет. Иначе им се даје могућност запослења у јавној и приватној служби: као пољопривредним референтима, реонским економима, управницима расадника, учитељима пољопривреде у народним, специјалним и нижим пољопривредним школама, као пољопривредним техничарима, економима имања итд.

ШУМАРСКЕ ШКОЛЕ

IX — Нижа шумарска школа

Школа има за циљ да образује чуваре шума за заштиту државних и недржавних шума.

Школа траје једну годину.

У нижој шумарској школи предају се ови предмети: основи рачунице, шумарска ботаника и зоологија, хигијена, рачуноводство; познавање и подизање шума, основи уређивања шума и пошумљавање.

Право уписа имају свршени ученици више народне школе, другог разреда грађанске школе или гимназије, који су пунолетни и телесно здрави.

Свршени ученици ниже шумарске школе добијају у државној служби запослење као чувари шума (лугари и надлугари). Данас нема ни једне овакве школе.

X — Средња шумарска школа

Има за циљ да створи помоћно шумарско-техничко особље, које ће моћи бити запослено и у администрацији и у раду на терену.

Школа траје 2 године.

У средњој шумарској школи уче се ови предмети: основи ботанике и зоологије (у већем опсегу него у нижој шумарској школи), народна економија, геодезија, хигијена, рачуноводство; подизање шума, уређивање шума, заштита шума, наука о лову.

Право уписа имају свршени ученици грађанске школе, ниже гимназије и ниже пољопривредне школе, са завршним, односно нижим течајним испитом.

Свршени ученици средње шумарске школе могу добити упослење као главни помоћници шефова и инжењера шумских управа. Ни ових школа немамо данас.

ПОМОЋНИЧКЕ И МАЈСТОРСКЕ ШКОЛЕ

XI — Стручна помоћничка школа, раније звана „стручна продужна”

Школа има за циљ стварање занатског и трговачког подмлатка.

Школа траје 3 године.

Стручна помоћничка школа је обавезна за све свршене ученике више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије који су на занату или у трговини.

Свршени ученици стручне помоћничке школе имају, после положеног помоћничког испита, право прелаза у стручну мајсторску школу.

XII — Стручна мајсторска школа, раније звана „деловодско мајсторска”.

Школа има за циљ спремање и усавршавање стручних мајстора.

Школа траје 3 године. Настава се обавља у вечерњим часовима.

План и програм обухвата 18—24 часа недељно теориске наставе и одговара програму мушких занатских школа. Постоје отсеци за занате: грађевински, машински и електроинсталатерски и др.

Право уписа имају свршени ученици стручне помоћничке школе с положеним помоћничким испитом.

Свршени ученици стручне мајсторске школе могу се запослити и као државни мајстори.

Школа је везана за средњу техничку школу или за радионице.

ЗАНАТСКЕ ШКОЛЕ

XIII — Мушка занатска школа

Школа има за циљ да учи ђаке занатима.

Школа траје 3 године и 2 године рада код мајстора.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

План предвиђа 20—24 часа теориске наставе недељно и 20—24 часа недељно практичне наставе у школским радионицама. Теориска настава поред веронауке, српског језика, географије, историје, обухвата и стручне и помоћне дисциплине ради изучавања физичких, технолошких и рачунских принципа у вези са струком; практични део наставе обухвата изучавање заната у школским радионицама.

Право уписа имају свршени ученици више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије.

Свршени ученици мушке занатске школе имају, уз положени допунски испит, право прелаза у средњу техничку школу и у школу за примењену уметност, у отсек своје струке.

Свршена мушка занатска школа даје квалификације за помоћника без полагања помоћничког испита.

Свршени ученици мушке занатске школе могу добити запошлење као помоћници у своме занату, у приватним и државним предузећима и радионицама.

Мушке занатске школе деле се на разне отсеке (архитектонски, грађевински, геометарски, машински, електромашински, електротехнички, рударски, текстилни, кожарски, шумарско-технолошки, млинарски, металуршки, хидротехнички, керамичко-стакларско-порцелански, лугарско-шумарски, угоститељски, прехранбени, лаборантски), и оне су у ствари ниже техничке школе, које треба да буду под надзором средње техничке школе и школе за примењену уметност. Досад оне нису имали све ове отсеке. Стварањем нових отсека задовољиће се у многоме потребе наше привреде.

Мушке занатске школе оснивају се првенствено при индустријским и рударским предузећима (државним, самоуправним и приватним), а по потреби и самостално.

После 2 године рада код мајстора ученици полажу мајсторски испит.

XIV — Женска занатска школа

Школа има за циљ унапређење домаће радиности и оспособљење ученица за самостално обављање заната своје струке.

Школа траје 3 године и две године рада у школском атељеу или код мајстора.

План и програм обухватају: веронауку, српски језик, рачуницу и занатску калкулацију, познавање робе и домаћинство, земљопис и историју, декоративно и стручно цртање, хигијену, гимнастику, певање и стручни практични рад у школској радионици. Број недељних часова у појединим разредима износи 30—42 часа недељно.

Право уписа имају свршене ученице више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије.

Свршене ученице женске занатске школе имају, уз положени допунски испит, право прелаза у средњу техничку школу и у школу за примењену уметност, на отсек своје струке.

Свршена женска занатска школа даје квалификације за помоћницу без полагања помоћничког испита.

Сведочанство женске занатске школе замењује калфенско писмо, и чини непотребним теорни део мајсторског испита, а практични део мајсторског испита полагају после 2 године запослења, после чега постају квалификовани мајстори, и могу отворати радње и бити занатске учитељице у женским занатским школама.

Женске занатске школе деле се на разне отсеке: отсек за одело, отсек за рубље, за вез, ткачки и ћилимарски, текстилно плетење.

После 2 године рада у школском атељеу или код мајстора ученице полагају мајсторски испит у женској стручној учитељској школи или при Занатској комори.

XV — Лаборантско-препараторска школа

Школа има за циљ да даје спремне лаборанте за хемиске, фармацеутске и медицинске лабораторијуме, апотеке и клинике, и препараторе за музеје и биолошке, зоолошке и ботаничке заводе.

Школа траје 3 године и 2 године стажа.

Право уписа имају свршени ученици више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије.

Свршени ученици те школе могу добити запослење као лаборанти и препаратори.

Ова школа досад није постојала.

ШКОЛЕ ЗА ДОМАЋИЦЕ И МАЈКЕ

XVI — Сеоска пољопривредна домаћичка школа

Школа има за циљ да сеоске девојке образује и васпита за добре сеоске домаћице, дајући им, поред осталог, и за то потребна основна пољопривредна знања.

Школовање траје 1 годину.

У школи се предају ови предмети: српски језик, српска историја са земљописом, рачун, поуке из природе, хигијена, домаћинство са кувањем, основи пољопривреде (ратарство, сточарство, градинарство, цвећарство, воћарство, живинарство, млекарство, пчеларство и свиларство), кројење и шивење, ткање и женски ручни рад са примењеним цртањем, породично и друштвено васпитање, музика са певањем, кување и општа пракса.

Право уписа имају свршене ученице више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије.

У сваком срезу биће најмање једна оваква школа.

Поред ових школа радиће и даље покретни домаћички течајеви.

XVII — Варошка домаћичка школа (досад није постојала као посебан тип)

Школа има за циљ да варошке девојке образује и васпита за добре домаћице односно за кућне помоћнице.

Школа траје 1 годину.

У школи се предају исти предмети као у сеоској пољопривредној домаћичкој школи, с том разликом што се предметима који стоје у вези с животом у вароши поклања, на рачун пољопривредних предмета, далеко већа пажња.

Право уписа имају свршене ученице више народне школе или другог разреда грађанске школе или гимназије.

XVIII — Девојачка школа

Школа има за циљ да спреми ученице, после завршеног нижег течаја гимназије и грађанске школе, за добре домаћице и мајке, и да им да више опште образовање у националном духу.

Школа траје 4 године.

Право уписа имају, без пријемног испита, свршене ученице грађанске школе или ниже гимназије са завршним, односно нижим течајним испитом.

Досад овај тип школе није постојао.

ЗАДРУЖНЕ ШКОЛЕ

Задружних школа биће три врсте:

XIX — Нижа задружна школа

Са циљем да спремају особље потребно за вођење појединих задруга;

XX — Средња задружна школа

Са циљем да спремају особље потребно задружним савезима, главним задругама и задругама великог и компликованог пословног обима.

XXI — Виша задружна школа

Са циљем: научно третирање, научно проучавање и продубљавање задругарства.

Досад задружне школе нису код нас постојале.

XXII — Грађанска школа

Школа има за циљ да својим ученицима пружи опсежније опште образовање него што га може дати виша народна школа; да своје ученике припреми за трговинска, занатско-индустриска и пољопривредна занимања у животу, пружајући им заокружена практична знања и развијајући им љубав за ова занимања; да их спреми за средње стручне школе.

Школа траје 4 године.

Према привредним потребама становништва и другим приликама краја у коме се школа налази, грађанске школе могу бити правца:

- 1) занатско-индустриског;
- 2) трговинског;
- 3) пољопривредног.

У грађанској школи се учи:

- 1) наука о вери с моралним поукама;
- 2) српски језик;
- 3) немачки језик;
- 4) српска историја с најважнијим догађајима из опште историје;
- 5) земљопис Србије с основима земљописа суседних и других земаља и континената;
- 6) рачун;
- 7) геометрија с геометриским и техничким цртањем;
- 8) књиговодство и кореспонденција;
- 9) физика;
- 10) минералологија и хемија с технологијом;
- 11) ботаника и зоологија;
- 12) хигијена;
- 13) поуке и вежбања из пољопривреде, индустрије и трговине с основима националне и политичке економије;
- 14) грађанске и васпитне поуке;
- 15) слободно цртање;
- 16) лепо писање;
- 17) стенографија и дактилографија;
- 18) домаће газдинство;
- 19) музика (вокална и инструментална);
- 20) телесна вежбања;
- 21) мушки ручни рад,
- 22) женски ручни рад са нарочитом применом народних мотива.

Сви се предмети предају практично према правцу школе.

Прва два разреда свих грађанских школа имају једнак наставни план. Настава у III и IV разреду уређује се према правцу који је школи одређен одлуком о њеном отварању.

Право уписа имају свршени ученици основних школа без пријемног испита.

Свршени ученици, односно ученице II разреда грађанске школе имају право прелаза у народну, специјалну и нижу пољопривредну школу, нижу шумарску школу, стручну помоћничку школу, мушку и женску занатску школу, сеоску пољопривредну домаћичку школу и варошку домаћичку школу.

Свршени ученици, односно ученице грађанске школе, са положеним завршним испитом имају право прелаза у средњу пољопривредну школу, у средњу шумарску школу, у девојачку школу, учитељску школу, домаћичку учитељску школу, пољопривредну учитељску школу, средњу техничку школу, трговачку академију, у трговачку школу, административну академију и школу за примењену уметност. Са одличним и врло добрим успехом на завршном испиту имају, уз пријемни испит, право прелаза у гимназију.

XXIII — Гимназија

Задатак гимназије је да савесним одабирањем, целисходним образоавњем и правилним васпитањем српску омладину оспособи за студије на високим школама и универзитетима како би народу било обезбеђено достојно национално, интелектуално и морално вођство у свима гранама народног и државног живота. Свој задатак гимназија постиже: складним развијањем ученичких способности; васпитањем воље и карактера; буђењем националне свести; јачањем осећања дужности и одговорности према српској народној заједници; стварањем култа рада и стваралаштва код својих ученика и ученица.

Гимназија траје 8 година и дели се на нижи и виши течај, сваки са 4 разреда.

У гимназији се предају ови предмети:

- 1) веронаука;
- 2) српски језик;
- 3) немачки језик;
- 4) француски (талијански) језик;
- 5) латински језик;
- 6) историја;
- 7) земљопис;
- 8) природопис;
- 9) физика;
- 10) хемија;
- 11) хигијена;
- 12) математика;
- 13) основи филозофије;
- 14) грађанске и васпитне поуке;

- У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
- 15) пртање;
 - 16) писање;
 - 17) певање;
 - 18) гимнастика;
 - 19) мушки (женски) ручни рад;
 - 20) домаћинство (за ученице).

Право уписа имају, уз положени пријемни испит, свршени ученици IV разреда основне школе.

Свршени ученици, односно ученице II разреда гимназије имају право прелаза у народну пољопривредну школу, специјалну пољопривредну школу, нижу пољопривредну школу, нижу шумарску школу, стручну помоћничку школу, мушку и женску занатску школу, сеоску пољопривредну домаћичку школу и варошку домаћичку школу, и у грађанску школу.

Свршени ученици, односно ученице нижег течаја гимназије с положеним нижим течајним испитом имају право прелаза у средњу пољопривредну школу, средњу шумарску школу, девојачку школу, учитељску школу, домаћичку учитељску школу, пољопривредну учитељску школу, женску стручну учитељску школу, средњу техничку школу, трговачку школу, трговачку академију, административну академију, школу за примењену уметност, средњу музичку школу и богословију.

При упису у V разред полагаће ученици пријемни испит.

Свршени ученици VIII разреда гимназије с положеним вишим течајним испитом имају право прелаза на поједине факултете Универзитета.

Постојаће само потпуне осморазредне гимназије, са бифуркацијом у VII и VIII разреду за реални и хуманистички смер.

Гимназије ће бити посебно женске, посебно мушке.

XXIV — Трговачка академија

Циљ јој је да уз опште образовање и васпитање у националном духу пружи ученицима стручну, теориску и практичну спрему за трговачка звања и обављање послова у привредним гранама.

Школа траје 4 године.

Наставни план и програм обухватају: науку о трговини са техником трговине; књиговодство са контоарским радовима у

обиму књиговодства простог и двојног, трговачког, комисионог, банкарског, акционарског, осигуравајућег, синдикалног, индустриског, задружног и камералног; трговачку кореспонденцију на српском, немачком и француском језику; трговачку рачуницу са применом на дисконте, ломбарде и све друге послове са меницама, ефектима, валутама, златом и сребром, робом, текућим рачунима и арбитражом, са пословањем на домаћим и страним тржиштима и берзама; математику са алгебром која обухвата све до аритметичких и геометриских прогресија закључно и геометријом која обухвата основе планиметрије и стереометрије; политичку рачуницу која обухвата сложени интересни рачун са свима хипотекарним пословима и свим облицима дугорочних зајмова, закључно са лутријским зајмовима и арбитражом зајмова, са комбинаториком у ширем смислу речи, рачуном вероватноће и основима математике и осигурања живота; трговачко-менично, чековно, стечајно, и поморско право са двогодишњом наставом; народну економију са финансијама и царинством кроз двогодишњу наставу; хемију анорганску и органску, која обухвата и потребне елементе из физике, са технологијом и познавањем робе, са рачуном и најелементарнијим анализама у хемиском лабораторијуму; економску и националну географију помоћу четворогодишње наставе; четворогодишњу наставу историје трговине са општом и националном историјом; четворогодишњу наставу српског језика са књижевношћу у обиму гимназиске наставе с нарочитом пажњом на обраду слободних тема из економске области; четворогодишњу наставу из немачког језика са кореспонденцијом и конверзацијом на том језику; четворогодишњу наставу из француског језика са кореспонденцијом на том језику; четворогодишњу наставу из стенографије са циљем да се ученици оспособе да вешто и сигурно пишу диктате брзином од 220 слогова у минути и да своје стенограме правилно и лако дешифрирају; дактилографију факултативно у облику течајева за ученике старијих разреда, са вежбама уз стенографију.

Право уписа имају, уз пријемни испит, свршени ученици грађанске школе и ниже гимназије, с положеним завршним, односно нижим течајним испитом, а право прелаза имају свршени ученици дворазредне трговачке школе уз полагање допунског испита.

Свршени ученици трговачке академије имају, уз пријемни испит, право прелаза на економски отсек Правног факултета.

Свршени ученици трговачке академије могу се запослити као приватни чиновници у приватним предузећима свих врста, а у државну службу примају се као административни и рачунски чиновници, књиговође, цариници, порезници итд.

XXV — Дворазредна трговачка школа

Има исти циљ као и трговачка академија, само у мањем опсегу.

Школа траје 2 године.

Наставни план и програм разликују се од плана и програма трговачке академије утолико што не обухватају математику, хемију и француски језик; програм из политичке рачунице не обухвата математику осигурања, а из области хипотекарних послова много је скраћен, тако да политичка рачуница не постоји као посебан наставни предмет већ је здружена с трговачком рачуницом.

Наставни програм и из других предмета је прилично сужен. Главна пажња обраћа се књиговодству, рачуници, кореспонденцији, матерњем језику, немачком језику и праву.

Право на упис у I разред исто је као и у трговачкој академији.

Свршени ученици дворазредне трговачке школе имају право прелаза у трговачку академију уз полагање допунског испита.

Они највише запослења добијају у приватним привредним предузећима (трговине, банке и индустрије), а у државној служби могу напредовати до VII групе.

XXVI — Административна академија

Задатак је административне академије да својим ученицима уз опште образовање пружи теориску и практичну спрему за обављање административно-канцеларских и архивских послова у државној и самоуправној служби.

Школа траје 4 године.

Настава у административној академији састоји се из предмета општег образовања (васпитних предмета) и предмета стручног образовања (стручних предмета).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Предмети стручног образовања јесу ови:

- 1) основни појмови друштвеног и државног уређења (енциклопедија права);
- 2) познавање Устава (Уставно право) ;
- 3) административно право;
- 4) наука о администрацији и административна политика;
- 5) основи приватног права;
- 6) кривично законодавство;
- 7) основи науке о народној привреди;
- 8) наука о јавном газдинству (финансијама) са финансиским законодавством;
- 9) статистика са статистичком службом;
- 10) општа технологија;
- 11) рачуноводство са књиговодством;
- 12) манипулативна канцелариска служба;
- 13) дактилографија; и
- 14) стенографија.

Поред теориске наставе изводиће се из појединих предмета и практичне вежбе и настава.

Право уписа имају, искључиво на основу конкурса, свршени ученици грађанске школе с положеним завршним испитом или нижег течаја гимназије с положеним нижим течајним испитом.

У државну или самоуправну службу, у својству чиновничког приправника за обављање административно-канцелариских послова у свима струкама за које се односним законима тражи спрема потпуне средње школе (ст. 2 § 45 Закона о чиновницима), могу се примити само она лица која су са успехом завршила Административну академију са завршним испитом. Од овога изузимају се она звања административних струка за чије се обављање законом тражи нарочита стручна или техничка спрема, или ако за стицање такве спреме већ постоје стручне школе или течајеви.

XXVII — Средња техничка школа

Циљ јој је да уз опште образовање у националном духу ученицима да стручну техничку спрему и оспособи их за пословође у индустриским предузећима и за самостално обављање радње по Закону о радњама.

Школа траје 5 година.

Школа ће имати разне отсеке: архитектонски, грађевински, геометарски, машински, електромашински, електротехнички, рударски, текстилни, кожарски, шумарско-технолошки, технолошко-индустриски, млинарски, металуршки, хидротехнички и др. Досад нису постојали сви ови отсеци. Они ће се моћи отворати и као засебне самосталне школе.

У 42—44 недељних часова теориске и практичне наставе план и програм обухватају поред српског језика, немачког језика, географије, историје, хигијене, још и све дисциплине примењене технике у отсецима: архитектонском, грађевинском, геометарском, машинском, електромашинском, електротехничком, рударском, текстилном, кожарском, шумарско-технолошком, млинарском, металуршком, хидротехничком.

Право уписа имају, уз пријемни испит, свршени ученици ниже гимназије с положеним нижим течајним испитом, грађанске школе с положеним завршним испитом, и, уз полагање допунског испита, мушке занатске школе.

Свршени ученици средње техничке школе имају, уз положени пријемни испит, право прелаза на одговарајући одсек Техничког факултета.

Свршени ученици средње техничке школе имају могућности да се запосле у техничким предузећима, у индустрији и у државној служби.

XXVIII — Учитељска школа

Учитељска школа служи за стручно образовање учитеља народних школа.

Школа траје 5 година.

Наставни план и програм обухвата ове предмете: психологију с логиком, општу педагогику, историју педагогике, методiku, школски рад, школску организацију и администрацију, народну економију, веронауку, српски језик, немачки језик, француски језик, историју, земљопис, природопис, хемију с технологијом, физику, математику, хигијену, пољопривреду-домаћинство, грађанске и васпитне поуке, задругарство, цртање (са писањем), певање, свирање, мушки (женски) ручни рад, гимнастика.

Право уписа имају, уз пријемни испит, свршени ученици грађанске школе с положеним завршним испитом и ниже гимназије с положеним нижим течајним испитом.

Свршени ученици учитељске школе с положеним дипломским испитом, имају, уз пријемни испит, право прелаза на педагошки отсек Филозофског факултета.

XXIX — Пољопривредна учитељска школа

Школа има за циљ да спрема учитеље за сеоске више народне школе, у којима ће се деца обучавати у пољопривреди.

Школа траје 5 година.

Док се не образује кадар учитеља кроз пољопривредну учитељску школу, образоваће се абитуријентски течајеви за спремање учитеља за сеоске више народне школе, и то:

а) абитуријентски педагошки течај при учитељским школама за свршене ученике средњих пољопривредних школа;

б) абитуријентски пољопривредни течај при средњим пољопривредним школама за дипломиране ученице учитељских школа.

Течајеви ће трајати годину дана и на њима ће кандидати добити потребну педагошку, односно стручно-пољопривредну спрему за рад у вишим народним школама.

Право уписа у пољопривредну учитељску школу имају, уз пријемни испит, свршени ученици ниже пољопривредне школе, грађанске школе с положеним завршним испитом и ниже гимназије с положеним нижим течајним испитом.

Овај тип школе досад није постојао.

XXX — Домаћичка учитељска школа

Школа има за циљ да спрема учитељице за домаћичке школе и течајева.

Школа траје 4 године.

Наставни план и програм обухватају: веронауку, српски језик, немачки језик, историју, географију, рачун, геометрију, физику, хемију са геологијом и минералогиијом, зоологију, ботанику, основе ратарства, основе сточарства, млекарство, живинарство са зечарством, пчеларством и свиларством, градинарство са цвећарством, воћарство, домаће газдинство са познавањем робе,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

хигијену, основе народне економије са задругарством и туризмом, основе грађанских права и дужности, психологију, етику и логику, педологију са историјом педологије, методику и школски рад, женски ручни рад са ткањем, цртањем, музику (необавезно), гимнастику, администрацију с нарочитим обзиром за школе и течајеве за домаћице.

Право уписа имају свршене ученице нижег течаја гимназије с положеним нижим течајним испитом или грађанске школе с положеним завршним испитом, са одличним или врло добрим успехом и одличним владањем.

Свршене ученице домаћичке учитељске школе имају могућност упослења као стручне учитељице на домаћичким школама и течајевима.

XXXI — Женска стручна учитељска школа

Школа има за циљ да даје стручне учитељице за женске занатске школе.

Школа траје 5 година.

План и програм обухватају: веронауку, српски, немачки, земљопис, историју, хигијену, елементе математике са занатском калкулацијом, декоративно цртање и цртање кројева, технологију и познавање робе, познавање закона и школске администрације, елементе народне економије и финансија, педагогију и методику и стручни практични рад у школској радионици, са укупно око 40 часова недељно, од којих је половина теориска настава, а половина стручни практични рад.

Право уписа имају, уз пријемни испит, свршене ученице нижег течаја гимназије или грађанске школе с положеним нижим течајним, односно завршним испитом.

Апсолвентице могу се запослити као учитељице женског рада у женским занатским и средњим школама, а после двогодишње праксе стичу право на самостално обављање сопствене занатске радње.

Напомена: За образовање стручних учитеља без учитељске педагошко-методске спреме поставља се принцип: При свима школама које дају наставнике, а нису учитељске, има се образовати педагошки семинар без кога нико не може бити наставник.

XXXII — Српска православна богословија

Школа има за циљ васпитање свештеничких кандидата у духу православне вере за свештеничку, свештеномонашку службу и за више духовно образовање на Православном богословском факултету или духовној академији.

Школа траје 6 година.

У богословији се предају ови предмети:

- 1) Свето писмо Старог и Новог завета;
- 2) догматика са упоредним богословљем и сектанством;
- 3) морално богословље;
- 4) апологетика;
- 5) патрологија;
- 6) историја хришћанске цркве;
- 7) историја Српске цркве;
- 8) црквено право са брачним правом;
- 9) литургија са црквеном археологијом и пасхалијом;
- 10) пастирско богословље са администрацијом;
- 11) омилитика;
- 12) психологија и логика;
- 13) историја филозофије;
- 14) педагогика;
- 15) методика верске наставе;
- 16) општа историја са народном историјом;
- 17) црквенословенски језик;
- 18) српски језик (теорија и историја књижевности);
- 19) руски језик;
- 20) немачки језик;
- 21) грчки језик;
- 22) латински језик;
- 23) хигијена са практичним домаћим лекарством;
- 24) пољопривреда са задругарством;
- 25) теорија музике са хорским певањем и инструменталном музиком;
- 26) црквено певање са правилом;
- 27) гимнастика.

Световни предмети уче се по гимназиским уџбеницима.

У I разред богословије може, уз пријемни испит, бити примљен ученик који је свршио најмање 4 разреда гимназије и положио нижи течајни испит, а примерног је владања.

Према успеху и добивеним оценама на стручном богословском испиту (богословском испиту зрелости) и годишњим оценама из свих обавезних предмета Испитни одбор признаје кандидатима стручну спремност за свештеничку службу, за вршење вероучитељских дужности, за црквено-јерархијску службу и за више духовно образовање на Православном богословском факултету или духовној академији.

УМЕТНИЧКЕ ШКОЛЕ

XXXIII — Школа за примењену уметност

Циљ школе је да изучава уметничко занатство и домаћу радност, да спрема уметничке занатлије, пројектанте, извођаче и наставнике за све гране примењене уметности.

Школа се дели на нижу и вишу.

Настава у нижој школи траје 4 године, а у вишој 2 године (специјални течај).

У нижу школу примају се свршени ученици свих занатских школа, свршени ученици нижег течаја гимназије са нижим течајним испитом, свршени ученици грађанских школа са завршним испитом и свршени ученици средњих стручних школа које имају ранг непотпуне средње школе.

Изузетно могу бити примљена и она лица која немају наведене квалификације а на пријемном испиту покажу ванредан успех и способност.

У вишу школу примају се само ученици са свршеном нижом школом (течајем).

Према струкама примењене уметности школа има следећа стручна одељења:

- 1) одељење за декоративну архитектуру и архитектуру унутрашњег уређаја;
- 2) одељење за архитектуру вртова;
- 3) одељење за декоративно сликарство;
- 4) одељење за примењену графику;
- 5) одељење за декоративно вајарство;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- 6) одељење за керамику;
- 7) одељење за текстил;
- 8) одељење за обраду коже;
- 9) одељење за уметност сцене;
- 10) одељење за израду дечјих играчака.

Досад су постојала само три одељења.

Ученик се може уписати само у једно од наведених одељења.

По свршеној нижој школи ученик може наставити своје школовање у:

- а) вишој школи за примењену уметност и
- б) академији ликовних уметности.

Свршени ученици ниже школе за примењену уметност који имају претходно школско образовање моћи ће бити постављени за наставнике занатских и свих средњих стручних школа као наставници уметничких заната, и имају право јавног уметничког рада и самосталног вођења радњи по Закону о радњама.

Дипломирани ученици више школе одељења за декоративну архитектуру и архитектуру унутрашњег уређаја имаће право на отварање јавних атељеа за пројектовање унутрашњег уређаја. Досад је школа за примењену уметност имала ранг средње школе, а сад јој се даје ранг више школе.

XXXIV — Академија ликовних уметности

Задатак је академије ликовних уметности да изграђује ликовну културу, да даје највишу уметничку спрему и оспособљава ученике за самостално уметничко стварање у области ликовне уметности; сем тога да спремају кандидате за наставнике цртања и вајања.

Настава у отсецима одељења за уметност траје 6 година и то: на општем течају 4 године а на специјалним течајевима 2 године. Настава у одељењу за наставнике траје 4 године.

Настава у академији ликовних уметности изводи се у два одељења: за чисту уметност и за наставнике. Одељење за уметност дели се на три отсека: I — отсек за сликарство са графиком, II — отсек за вајарство, и III — отсек за архитектуру. Сваки отсек има општи течај и специјалне течајеве. Општи течајеви су припрема за специјалне течајеве. Специјални течајеви омогућавају највиши индивидуални развој. У сваком отсеку предају се

главни, помоћни и необавезни предмети — у одељењу за наставнике предају се исто тако главни, помоћни и необавезни предмети.

За слушаоце академије ликовних уметности примају се, пошто положе пријемни испит:

1) У одељење за уметност лица која се са успехом свршила средњу школу за примењену ликовну уметност или ма коју другу средњу школу са завршним односно вишим течајним испитом, и положила су пријемни испит из оне гране уметности којој се желе посветити;

2) у специјални течај за архитектуру лица која су дипломирала на архитектонском отсеку Техничког факултета или њему равној високој школи;

3) У одељење за наставнике лица која су положила виши течајни испит у гимназији и у учитељској школи или су свршила коју од средњих школа за примењену уметност са завршним испитом, а имају положени нижи течајни испит средње или њој равне школе.

XXXV — Средња музичка школа

Задатак је средње музичке школе да даје опште музичко образовање, да развије уметничке способности ученика, да усавршава њихова техничка знања и да их оспособи за практичан рад из оне гране уметности за коју се спремају и да их припреми за полагање пријемног испита у Музичкој академији.

Настава у средњој музичкој школи изводи се у овим отсецима:

1) у отсеку за теориске предмете с историјом музике и обавезним клавиром;

2) у отсеку за соло-певање (концертно и оперско);

3) у отсеку за клавир и оргуље;

4) у отсеку за све оркестарске инструменте;

5) у отсеку за позоришну уметност (драмску, оперску, балетску и хорско оперско певање).

Настава у отсецима 1) и 5) траје 4 године, осим наставе у балету која траје 6 година, и наставе хорског оперског певања која траје 3 године; настава у отсецима 2), 3) и 4) траје 6 година, осим наставе оргуља која траје 4 године.

У сваком отсеку предају се стручни предмети: главни и споредни, и врше се обавезна вежбања. Поред тога предају се и опште културни предмети: национални језик са књижевношћу, национална и општа историја са географијом и један стран језик за ученике који те предмете не уче или их нису учили у другој некој средњој или њој равној школи.

За ученике средње музичке школе примају се лица која положије пријемни испит, а осим тога испуњавају и ове услове:

1) у отсеку за теориске предмете да су свршила најмање нижу средњу или њој равну школу;

2) у отсеку за соло-певање да су свршила најмање 6 разреда основног образовања;

3) у отсеку за клавир и оргуље и у отсеку за инструменте, да су свршила најмање шест разреда основног образовања;

4) у отсеку за позоришну уметност, и то: а) за драму, лица која су свршила најмање нижу средњу или њој равну школу, б) за оперу, лица која су свршила најмање нижу средњу или њој равну школу и имају три године студије соло певања, в) за балет, да нису млађа од 7 ни старија од 12 година, г) за хорско-оперско певање, лица која су свршила најмање четири разреда средње или њој равне школе.

Свршени ученици средње музичке школе са завршним испитом имају, пошто положије пријемни испит, право прелаза на одговарајући одсек музичке академије.

XXXVI — Музичка академија

Задатак је музичке академије да изграђује музичку и позоришну културу, да развија до највишег уметничког степена уметнике, ствараоце и извођаче, и да спрема наставнике музике.

Настава у отсеку за композицију и дириговање траје 5 година, а у свима осталим отсецима 4 године.

Настава у музичкој академији изводи се у овим отсецима:

I — у отсеку за композицију и дириговање;

II — у отсеку за соло певање (концертно и оперско);

III — у отсеку за клавир;

IV — у отсеку за виолину, односно виолу;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

V — у отсеку за виолончело;

VI — у отсеку за оргуље;

VII — у отсеку за позоришну уметност (драмску и оперску);

VIII — у отсеку за наставнике музике.

У сваком отсеку предају се главни и помоћни предмети и врше обавезна вежбања.

За слушаоце музичке академије примају се, пошто положе пријемни испит:

1) у отсек за композицију и дириговање, лица која су свршила средњу музичку школу са завршним испитом;

2) у отсек за соло певање, лица која су положила завршни испит отсека за соло певање у средњој музичкој школи;

3) у отсек за клавир, виолину и виолончело лица која су положила завршни испит у отсеку за инструменте (из клавира или виолине или виолончела као главних предмета) у средњој музичкој школи.

4) у отсек за оргуље, лица која су положила завршни испит у отсеку за инструменте у средњој музичкој школи из оргуља или из клавира као главног предмета;

5) у отсек за позоришну уметност, лица која су положила завршни испит средње музичке школе (отсек за позоришну уметност) или виши течајни испит средње или њој равне школе;

6) у отсек за наставнике, лица која су положила виши течајни односно завршни испит средње или њој равне школе.

XXXVII — Школа за телесно васпитање

Задатак школе је да спрема наставнике-це телесног васпитања за све школе као и стручњаке за поједине гране телесног васпитања; да врши стручна и научна истраживања на пољу телесног васпитања и да добијеним резултатима усавршава систем и методу телесног васпитања; и да приређује течајеве за спремање стручног особља за телесно васпитање.

Школа траје 2 године.

Као редовни слушаоци школе за телесно васпитање примају се конкурсом лица која су свршила средњу или њој равну школу

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

са сведочанством о положеном испиту зрелости, односно дипломском испиту, и која нису старија од 28 година. Као ванредни слушаоци могу се уписати редовни слушаоци свих факултета.

Пријем кандидата врши се после лекарског прегледа и положеног пријемног испита.

Редовни слушаоци школе за телесно васпитање стичу по завршеним студијама и положеном дипломском испиту вишу стручну спрему, која им даје право на вршење телесног васпитања у средњим школама и на спортски рад у организацијама приватне иницијативе.

XXXVIII — Универзитет

Универзитет, са седиштем у Београду, највиша је просветна установа Србије за изграђивање националне културе помоћу стручно-научног образовања и обрађивања науке.

Универзитет има 6 факултета:

1) Филозофски са отсецима:

- а) филолошко-историски;
- б) математичко-природњачки и
- в) филозофско-педагошки (Виша педагошка школа као

отсек.

2) Правни са отсецима:

- а) правни и
- б) економски (Економско-комерцијална висока школа као

отсек Правног факултета).

3) Теолошки (православни);

4) Медицински са отсецима:

- а) медицински,
- б) ветеринарски и
- в) фармацеутски;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

5) Технички са отсецима:

- а) грађевински,
- б) машински и електротехнички,
- в) архитектонски,
- г) рударски и
- д) технолошки.

6) Пољопривредни са отсецима:

- а) пољопривредни и
- б) шумарски.

*

У досадашњим типовима свих школа извршена је по Државном просветном плану реорганизација нарочито у погледу плана и програма. Уводе се поред тога нови типови школа:

- 1) шестогодишње основно образовање постаје обавезно;
- 2) уводе се народне пољопривредне школе које нису постојале;
- 3) сеоске домаћичке школе, поред покретних течајева;
- 4) варошке домаћичке школе;
- 5) девојачке школе;
- 6) лаборантско-препараторске школе;
- 7) ниже и средње шумарске школе;
- 8) задружне школе;
- 9) пољопривредне учитељске школе; и
- 10) административна академија.

У занатским и средњим техничким школама, као и у школи за примењену уметност, предвиђен је велик број нових отсека, од којих се они уз средње техничке школе могу отворати као засебне школе, и они ће у многоме задовољити наше потребе у привредном погледу.

У погледу распореда школа по местима руководило се потребама и могућностима појединог краја као и општом просветном потребом земље. На тај распоред стављене су извесне корисне и умесне примедбе па ће он бити још проучен и дефинитивно утврђен у радним одборима Главног просветног савета.

Према пројекту Државног просветног плана бројно стање школа било би овако:

В Р С Т А Ш К О Л Е		Укупан број садашњих предвиђених	
Основне школе		Данас их имамо 2.155	Предвиђамо 3.224
	Напомена: Број насељених места (градава, варошица, села и заселака) у Србији 5.394 — у Банату 244, — Укупно 5.638; Број важнијих сеоских насеља: 3.072 у Србији, 188 у Банату, укупно 3.260.		
Више народне школе		данас 250	пред. планом 3.061
Школе за дефектну децу		2	2
ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ	народне	0	194
	специјалне	4	35
	ниже	9	14
	средње	3	3
ШУМАРСКЕ ШКОЛЕ	ниже	0	3
	средње	0	1
Школе за домаћице		8	100
Стручне мајсторске школе		2	16
Мушке занатске школе		7	14
Женске занатске школе		87	98
Лаборантско-препараторска школа		0	2
Грађанске школе		41	131
ГИМНАЗИЈЕ	потпуне државне	51	31
	непотпуне "	11	0
	самоуправне "	4	0
	приватне	1	0
	укупно	67	31
Девојачке школе		0	24
Трговачке академије		9	12
Административне школе		0	2
Средње техничке школе		5	8
Учитељске школе		9	12
Пољопривредне учитељске школе		0	4
Домаћичке учитељске школе		2	2
Женске стручне учитељске школе		1	1
Школа за примењену уметност		1	1

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

В Р С Т А Ш К О Л Е	Укупан број	
	садашњих	предвиђених
Музичка школа	1	1
Музичка академија	1	1
Академија ликовних уметности	1	1
Школа за телесно васпитање	1	1
Универзитет	1	1
У к у п н о и м а м о : 2.667 предвиђ. 7.001		
што значи повећање за 4.334 школе		

Министарство просвете и вера стоји на становишту да је неопходно потребно да се врши селекција омладине за будуће народно вођство, тако да дипломе о положеним течајним дипломским испитима могу добити само они ученици који стварно имају најбоље моралне и интелектуалне квалитете и који су стекли у довољној мери потребна знања и спремност за успешно напредовање у доцнијим позивима и за стручно и научно усавршавање на високим школама и универзитетима. Да би се извршила што боља и успешнија селекција, увешће се полагање пријемног испита у свима врстама школа. Без пријемног испита моћи ће се ићи само у више народне школе, специјалне и ниже пољопривредне школе, домаћичке, грађанске и девојачке школе. Поред пријемног испита за упис у први разред гимназије, уводи се пријемни испит и при прелазу из нижег у виши гимназиски течај као и при упису на универзитет.

Још једна новина у овом просветном плану је увођење повезаности свих школа истога карактера у једну целину у погледу наставе и њеног извођења на тај начин што би се настава у свакој нижој школи у стручном погледу изводила уз савет и сарадњу идуће више школе.

У вези с изложеним принципима и новим реорганизованим типовима школа израдиће се нови наставни планови и програми за сваку врсту школа.

За овај пројекат Државног просветног плана једна институција каже:

„Пројекат Државног просветног плана одговара реалним и идеалним потребама српског народа. Овим пројектом даје се могућност за рационалан рад у свима гранама радиности, остварује се принцип избора позива према урођеним диспозицијама и даровима омладине и тиме се остварује принцип диференцирања омладине за више студије ради формирања правог народног вођства у будућности. Остварењем израђеног пројекта уздићи ће се српски народ, као никада пре, на један виши ступањ свога културног живота и рационалног рада а на основици здравих српских традиција и под топлим утицајем национално-религиозног духа из наше светле прошлости.”

Да ли је то тако, рећи ћете ви.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ДИСКУСИЈА СА РАДНЕ СЕДНИЦЕ И РЕЗОЛУЦИЈА

Министар просвете и вера Велибор Јонић отвара дискусију истичући да је у овим рефератима које су чули чланови Великог већа Главног просветног савета изнет рад на просветној реформи која се за ове две године вршила у Министарству просвете и вера.

Ја, нажалост, морам рећи — наставио је Министар — да је цео овај замашан и обиман посао почео такорећи испочетка. Ми смо у Министарству просвете и вера, сигурно и раније водили извесну политику. Било је чак и извесних пројеката за реформу нашег школства. Али, као што смо то јутрос констатовали, то су били често послови на парче. У Министарству просвете није било тела које би гарантовало сталност просветне политике. Данас постоји тело које ће гарантовати ту сталност без обзира ко се буде налазио као министар просвете. Главни просветни савет је гарант да ће се просветна политика убудуће развијати по извесном сталном плану и програму.

Морам да одам своју нарочиту захвалност свима својим сарадницима у Министарству просвете и вера а нарочито господи која су у овом Одбору. То је био огроман посао. Прикупљен је и прерађен сирови материјал, тако да ће посао Главног просветног савета бити знатно олакшан. Ја сам уверен да нико не би могао олако да пређе преко чињеница које смо досада утврдили. Оне су по наш досадашњи школски систем кроз негативне.

Навешћу вам само однос између гимназија и пољопривредних школа, па ћете видети како изгледа стање наше просвете. Данас сам добио месечни извештај просветног инспектора при Окружном начелству у Крагујевцу. У том извештају стоји ово: Нижа пољопривредна школа у Александровцу ради скоро нормално. Ова школа има свега 19 ученика. У првом разреду има свега 4, а у другом разреду 15 ученика. С обзиром на чињеницу

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

да наша пољопривреда вапије за школованим пољопривредним снагама у том крају, то је несразмерно мали број према броју оних сељачких синова који се школују у гимназијама.

Навешћу још неколико података из којих ћете видети како то изгледа кад се родитељима остави да сами упућују своју децу у школе које они изаберу. Ми имамо, из извештаја који сте мало пре чули, четири пољопривредне школе које су поново отворене, у Шапцу, Зајечару, Лесковцу и Крагујевцу. Међутим у Гимназији у Шапцу има 28,31% сељачке деце, у Зајечару 24,09%, у Лесковцу 23,76%, у Крагујевцу 25,84% сељачке деце. По данашњем просветном законодавству нико не може да диригује у коју школу деца треба да иду. Тако се могло десити да пољопривредна школа која жели да ради, школа у Александровцу, у свом првом разреду има свега 4 ученика. Ако овим чињеницама додамо да је у пољопривредним школама за 20 прошлих година било отприлике 50% сељачке деце а 50% друге деце, дакле од оних који су отишли у те школе да би са свршеном дипломом постали шефови железничких станица, порезници и томе слично, онда ће вам бити јасно каква је била наша просветна политика. Откад су пољопривредне школе прешле у ресор Министарства просвете и вера, пресечено је са негдашњом праксом и ја сам издао наређење да се у те школе могу примати само сељачка деца.

Навешћу вам још неке извесне ствари које ће вас интересовати. Остале стручне школе о којима је мало пре било речи у извештају, за које се установило да су нам неопходно потребне, примале су децу са великим отежицама. Примани су само одлични и врло добри ученици, а гимназије које су стварале водећу интелигенцију примале су оно што је преостало.

Из овога биће вам јасно зашто смо поставили принцип селекције. Не може се дозволити да народно вођство буде формирано од оних отпадака које ниједна школа не жели да прими. Не може се дозволити да онај који нема способности за школовање на Универзитету сутра добије вођство у народу. Ми смо данас у Министарству просвете и вера утврдили типове школа према нашим потребама и њих распоредили с обзиром на привредну структуру појединих крајева. Свако место, без обзира да ли се то данас може остварити или не, добиће ону врсту школа која му припада. Ми морамо, Господо, једанпут учинити томе крај

да се формирају депутације угледних грађана који траже да им се дозволи отварање гимназије у њиховом месту. Јер на тај начин су, под партиским утицајима, никле гимназије и у местима где је требало отворити стручне школе.

Главни просветни савет имаће да проучи овај проблем дириговања школском омладином. Извештај који вам је прочитан малопре намеће мисао да се мора одузети право родитељима да шаљу своју децу у оне школе које хоће. Министарство просвете и вера мора завести нумерус клаузус, за све школе, како то државне и народне потребе изискују.

Ја вас молим, Господо, да нађете мало времена и да осмотрите наше графиконе и да из њих видите основу Просветног плана. Има и других разлога који диктују да се нашим школством диригира са једног места. Кад су стручне школе прешле у ресор Министарства просвете и вера, ја сам видео да тамо постоји потреба за наставницима српског језика и историје којих у гимназијама има сувише. Равномерно распоређивање наставника дакле могућно је само онда када су све школе усретсређене у једном министарству.

Миливоје Костић, претставник Трговинске коморе, изјављује да је Трговинска комора сагласна са овом реформом школства. Он мисли да ће и остали привредници били сагласни са овом реформом. Поздравља замисао да и они, привредници, могу рећи своју реч кад је у питању будуће васпитање и образовање наше омладине. Српски трговци су осетили још пре 60 година потребу за већим школовањем трговачке омладине. Моли да му се опрости што ће као лаик да учини извесне напомене. Њему се чини да наша омладина одвећ много година проведе у школама, што претставља губитак за наш национални доходак. Треба омладинце што пре оспособити за продуктиван рад и стваралаштво. Он види да се код богослова уводи 6 година школовања. То значи: 4 године више 6 година = 10 година. То му изгледа много. Мисли да је и код учитељских школа незгодно што се продужава школовање на пет година, јер је раније било 4 године. Напротив, сматра да је увођење обавезног шестогодишњег основног образовања врло корисно и неопходно.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Инж. Душан Глишић мисли да је потпуно очигледно да је неминовна реформа Просветног плана у оквиру који је изнео генерални секретар. Он жели да са своје стране допринесе томе извесним сугестијама. Оне се односе на наше техничке школе. Долази до закључка да би било добро да се техничке школе замисле са пет разреда, са нижим и вишим курсом. Он сматра да треба да се занатске школе са 3 године школовања тако подесе да дају помоћнике. Што се тиче техничара, они ће за 4 године можда тешко савладати материјал. Остаје питање да ли ће средње техничке школе за 4 године моћи да спреме инжењере, практичне инжењере. Његове колеге тврде да су деца са 4 разреда гимназије сувише незрела за једно техничко знање, па су предложиле једногодишњу припрему, другим речима да се средње техничке школе заведу са 5 година учења, а да та прва година буде једна припрема, један прелаз тако да ђаци за наредне четири године могу да савладају програм. О томе треба размислити пре него се донесе дефинитивна одлука. Он је у принципу да се из средње техничке школе ступа на Технички факултет, ако би било пријемног испита, и то само они свршени ученици средњих техничких школа који су ступили у њу са свршеном нижом гимназијом или грађанском школом. Овај прелаз не треба допустити онима који су у средњу техничку школу ступили из занатских школа.

Заступа мишљење да деобу на хуманитарни и реални отсек у гимназијама треба почети од V разреда гимназије, место од VII како је то у пројекту предвиђено.

Инж. агр. Драгиша Арсић, претставник Земаљског савеза пољопривредних комора, износи статистику пренасељености нашега села и његово сиромаштво у земљи, услед чега је дошло до оволиког одлива омладине са села. Ми смо пренасељени и код нас 61,4% сељака има испод 5 хектара земље. Отуда толики одлив омладине са села. Сељак шаље своју децу у гимназије да не би морао да и даље цепка свој посед. Наводи поразне чињенице да смо за ниже пољопривредне школе формално морали ловити ђаке. Увођењем у живот просветног плана ђаци ће похрлити у ниже пољопривредне школе, али не да се врате на своја сељачка имања него да нађу друго запослење. Заступа мишљење да је похвално

да сељак шаље децу у гимназије која, и поред тешких околности под којима се школују, дају добре резултате.

Др Воја Младеновић сматра да се питање школског плана и реформе школства уопште може само поздравити и пожелети. Али озакоњење размештаја школа по местима — сматра сувишним. Довољно ће бити да се изврши распоред по привредним областима. Што се тиче великог прилива ђака у гимназије он сматра да би се тај прилив могао спречити најбоље на тај начин када би се изменила одредба Чиновничког закона по којој 2, 4, 6 и 8 разреда гимназије претстављају квалификацију за државног службеника или чиновника. Многи одлазе у гимназију не да је заврше, већ да стекну ову квалификацију за ступање у државну службу. Кад се ова мера буде предузела, онда ће наш народни подмладак одлазити у тако потребне стручне школе.

Инж. агр. Миловановић Драгољуб, претставник Министарства пољопривреде и исхране, поздравља Државни просветни план. Он наглашава да је са националног гледишта план за сваку похвалу, али да се не може сложити са тим да министар просвете и вера врши шире пољопривредно образовање, јер то може да чини само онај који познаје потребе пољопривреде. Он сматра да се са националног гледишта Просветни план не сме мењати, али са пољопривредног гледишта не сме План бити утврђен, јер ће нас живот претећи. Осим тога мора се водити рачуна и о психи нашег народа. Наш сељак сматра да гимназија даје господу. То је менталитет нашег сељака и он мисли да ће један гимназиста добити пре место у држави него онај који је свршио пољопривредну школу. Слаже се да треба донети одредбу по којој свршени гимназисти не могу да постану чиновници и службеници.

Ђура Терзин, претставник Српске заједнице рада, залаже се да се наш занатски подмладак не школује у вечерњим већ дневним часовима. Противан је такође празничним школама, јер недељом и празником омладина треба да је у цркви. Он је за то да се ниво свештеничког образовања повећа. Поздравља замисао о стварању саветовалишта за родитеље која ће родитељима, на основу пажљивог посматрања деце од стране наставника, давати мишљење на који позив треба да упуте своје дете с обзиром на његове урођене способности. Зато моли министра просвете и вера

да по могућности помогне психотехнички завод при Београдској општини.

Инж. Јован Петровић, претставник Индустриске коморе, захваљује министру што је и претставницима Индустриске коморе као и другим привредним организацијама омогућио да рекну своју реч по просветним питањима, односно што их је уврстио у чланове Великог већа Главног просветног савета.

Ово је први пут да државна власт тражи сарадњу других људи. Ми смо и раније — вели г. Петровић — упозоравали на потребу те колаборације, јер смо ми људи из праксе у стању да допринесемо много више него савет чисто стручних људи. То је једна капитална новина, која обећава срећнију будућност нашег народа.

Он је за то да се за гимназије заведе нумерус клаузус. Свршена гимназија не може бити квалификација за ступање у државну службу. Нарочито се залаже да се број средњих техничких и трговачких школа повећа. Вишак са села треба да одлази у стручне школе, а преко ових у занате и индустрије. Код нас је и у погледу подизања индустрије владао хаос. Тако на пример, у Србији нисмо имали ни најмању фабрику уља.

Напомиње да је раније наставни план био нерационалан и за то смо ми сами криви. У првом реду криви су они који нису хтели да саслушају наше људе из народа. Оно што нашем народу недостаје и што није довољно потенцирано јесте васпитање нашег народа. По његовом мишљењу свакодневно треба да се посвети један час васпитању народне омладине и да би се она научила шта је ред а шта није. Народно васпитање треба унети и у наставу свих школа. Народне песме употребити за оплемењивање душе нашег младог човека. Филм и радио нису довољно искоришћени у ту сврху, иако могу бити веома корисно наставно средство. Потребно је, међутим, обратити већу пажњу на цензуру филма. Требало би увести свакодневне радио емисије за ђаке, на којима би се држала кратка предавања из васпитања, хигијене и популаризације науке. Наглашава да немамо терминологије за технику и техничке изразе; немамо израза за стручне раднике него узимамо стране речи. Он моли да се што пре створи терми-

нологија техничких речи и да се она озакони, а не да се служимо унакаженим туђим речима које о нама дају ружну слику.

Јован Сарачевић, претставник Министарства правде, поздравља огромни напор и рад на просветном пољу у нашој земљи за ове две протекле године. То се неминовно мора похвалити. Истиче како је чуо од више образованих људи да је за ове две године више урађено неголи за много дужи период ранијих режима на овом пољу. У свакој држави где постоји државна власт мора постојати и државна политика. Јер сам појам „политика” означава вештину управљања државом. Указује на опасност ако би се просвета поставила на чисто техничку базу. Наша школа треба да даје људе, првенствено људе. Ако се прихвати овај државни план у овом сектору, ми ћемо добити добре занатлије, добре инжењере, добро стручно образоване људе или интелектуалце са доста знања. Али је питање да ли ћемо добити човека. У овом државном програму то није рељефно, примарно истакнуто. Њему се чини да ми нисмо пропали зато што нисмо имали довољно школа већ зато што смо изгубили наш духовни лик. Нарочито у просвети морају бити примарно заступљени духовни проблеми. Наша просвета мора дати духовни лик нашег човека *какав он треба да буде*; она мора да изваја лик нашег српског човека, и отуд се њему чини да то треба да буде основни задатак нашег просветног плана. Истакнута је реч националност и традиција. То несумњиво мора доћи у скелет тог духовног лика и наша просветна политика мора то да постави као свој примарни задатак. Говори се о традицији. Традиција може бити добра а може бити и рђава. Он мисли да сваки народ који хоће да живи, а нарочито држава као његова егзекутива, мора да установи начело народног живота и смернице за његово спровођење и на тај начин оснује и базу рада на вајању народног духовног лика човека *какав треба да буде да би био користан члан свога народа и своје државе*. Само у таквом случају просветна би политика одговарала своме задатку и решила те судбоносне проблеме за дуги низ година.

Др Стеван Иванић, претставник Главног савеза српских земљорадничких задруга одаје признање великом послу и труду Министарства просвете и вера. Примећује да је то толико за...

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

машна ствар да је требало да се члановима Великог већа унапред предаду извештаји да би их могли проучити. Зато он неће да говори о плану, јер не зна да ли је сваку ствар довољно разумео. Сматра да је наш народ угрожен не само на пољопривредном већ и на духовном пољу. Истиче како смо у прошлом светском рату изгубили 30% људства, међутим у овом рату наш је народ изгубио 25% и тешко да ће моћи да се опорави после овог рата ако остану све оне прилике под којима је досад живео српски народ. Наш је народ још од 1929 године почео биолошки да назадује толико да у неким крајевима достиже француски народ. Имамо крајева где има више умирања од рађања. Имамо крајева усред Шумадије где је прираштај само 2 на 1000. Ми се налазимо у страховитој опасности. По његовом мишљењу, по његовом дубоком уверењу, опстанак је српског народа угрожен. Подвлачи како у Источној Србији влада систем једног или два детета на селу. Имамо читавих срезова где је умирање веће него рађање. Једна добра општа просветна политика може чуда да створи. Народни се дух у нашој земљи изгубио. Наша просветна политика мора да створи наш самозаштитни систем. Сматра да је то врло важан проблем и да се тим питањем треба да позабавимо и ми и цео наш народ. Од тог основног питања треба да полазимо ка решавању сваког другог питања. Просветни план који је овде изнесен сасвим је добар. Доцније ћемо видети шта му недостаје.

Ми морамо сем тога извршити преваспитавање васпитача. То је основно питање. Ја сам питао два наставника средње школе ових дана да ми кажу шта је у српском језику специјално етничко за српски народ. Они нису знали то да кажу, нису знали да кажу шта у српском језику има од векова што је специфично српско. Наш језик нас везује, ми се њиме споразумевамо и њиме говоримо. Ја сам поставио наставницима историје питање да ли могу да кажу шта је дух српске историје. Нису умели да даду одговора. Преваспитање васпитача јесте ствар која треба да се узме у обзир. Без тога ми не можемо провести ни најбољи просветни план.

Ми морамо имати наш национални план. Наше школе морају да раде у духу наших традиција, вековних наших традиција. Наша школа мора да из тринаест векова, колико живимо, извуче оно што је битно наше. Морамо створити такве школе које ће

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нам давати увек људе нашег народног духа. Ја верујем да министар све ово зна. Али сматра да је то потребно и нарочито нагласити. Ја знам мишљење министра и знам да овако мисли као и ја. У нашим школама учи се језик и историја, а етнологији уопште се ништа не учи. Кад погледате уџбенике етнологије, ви ћете видети да се у њима о много чему учи, а о српском народу ништа. Ми међутим морамо створити српског човека свуда, у свима школама, у техничким школама, у пољопривредним школама, једном речју свуда. То треба нарочито имати на уму, и зато вас молим да се на ово обрати нарочита пажња. Учвршћавањем, неговањем, усавршавањем нашег народног духа ми ћемо учинити све што нам треба, моћи ћемо да обезбедимо своје народу вечити живот. Можемо имати огроман број стручних школа, огроман број наставника, али ако немамо народног духа ништа нас неће сачувати да не пропаднемо.

Што се тиче формирања пољопривредних стручњака и техничких стручњака, потребно је да постоји координација између дотичних министарстава и Министарства просвете. Под којим ће ресором која школа бити, то је ирелевантно. Мора да постоји координација. За координацијом вапијемо. Ми нигде немамо координације. Она међутим мора постојати, и то не да она постоји у прописима, него у сарадњи стручних министарства.

Другојачије стоји ствар са народним просвећивањем. Он сматра да ће се оно најуспешније моћи спровести преко задругарства. Сматрам да се ниједна акција која се спроводи у народу не треба да спроводи друкчије него преко задругарства. Задругарство је плод духа нашег народа. Наш народ, уколико још има оно што је пре тринаест векова донео, сачувао га је преко задругног духа. Много штошта је кварено и рушено, али оно што је најбоље, задржано је у најбољим скривницама народног духа. Ако хоћемо да једна просветна политика има успеха, потребно је да задругарство употребимо као инструменат за рад. Ми сви треба да сарађујемо на томе послу. Просветни рад треба да буде радна школа а не радионица.

Што се тиче гимназија, он сматра да треба да се врши бифуркација. Захтева да се у школске програме врати изучавање страословенског језика и то у свим типовима школа. Старосло-

венски језик је основа нашег народног живота. Ми знамо корен свога језика само из старословенског језика, ми имамо тај споменик још од IX века и ми морамо тај језик да проведемо кроз све школе.

Др Јустин Поповић, претставник Светог архијерејског синода Српске православне цркве рекао је: Ја морам почети са исповешћу. Оно што је мене поражавало од јуче до данас, то је масовна проблематика која је стављена пред нас. Ако би требало захвалити министру, онда би му требало захвалити за мудрост што је такву проблематику поставио. За мене је радост кад чујем да је циљ наставе да се створи бољи човек. Ја хоћу баш да говорим о том централном проблему, јер проблем просвете јесте проблем човека. Кад се постави проблем просвете, ми осећамо да је човек несавршено, недокршено биће. Али наши напори састоје се у томе да се створи, да се формира бољи човек. Човек је несавршено биће и просвета хоће да га доврши и усаврши. Како? То је питање. Који је то бољи човек? Дајте ми тип човека коме ће све наше просветне очи бити упућене. Дајте ми лик човека који треба да се изваја у души омладине. Који је тај човек? Тај човек јесте тајанствени и чудесни Богочовек, божански савршен и човечански реалан. Његово човечанско добро, Његова човечанска истина, Његова човечанска љубав божански је савршена и довршена. Тако је божанска и Његова правда, и Његова милост, и Његова самилост и Његова бесмртност, и Његова вечност и Његова лепота. Све што је човечје Он је преобразио у Божје, усавршио је и довршио Божјим. Једном речи, у Њему је сав човек божански усавршен и божански довршен.

Ни индивидуална ни колективна мисао људска не може да замисли ни савршенијег Бога од Христа, ни савршенијег човека. Сва божанска савршенства у Њему су човечански реална и конкретна. И божанска истина и божанска љубав, и божанска правда и божанска лепота, дате су у Њему као најочигледније човечанске стварности. Нема савршеног добра, ни савршене истине, ни савршене лепоте, а да их човек не нађе оваплоћене у Његовој личности и остварене у Његовом животу.

Шта је циљ наше просвете, шта је карактеристично за наш народ, за нашу просвету? То је светосавска просвета. А откуд

она? Од св. Саве. А откуд је св. Сава? Од Богочовека Христа. Једино порекло свега светосавског јесте Богочовек. У крајњој линији све што је светосавско своди се на богочовечанско, на еванђелско. Сава је постао светим помоћу једино Светог, помоћу Богочовека. Живећи Њиме, он је осветио себе, обогочовечио своје биће, и све његово постало је свето, богочовечанско, еванђелско.

На крају, светосавска просвета је еванђелска просвета, богочовечанска просвета. У њој је Бог увек на првом месту а човек на другом месту: човек и живи, и мисли, и осећа, и дела Богом. И то не неким апстрактним Богом, већ Богом земаљске стварности, Богом који је постао човек и у категорији човечјег дао све што је божанско, бесмртно и вечно. Стога је у роду људском једини Он имао право да од људи тражи божанско савршенство: „Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески — Бог.”

За остварење таквог савршенства у кругу земаљских стварности Богочовек је дао људима сва потребна средства и све потребне силе — свете еванђелске врлине. Кад се остваре ове врлине, оне дају светог човека. А то значи савршеног и довршеног човека. Саткан од светих врлина, он главном аортом свога бића стално црпи све бесмртне животне силе из вечно живог Богочовека. Зато се осећа бесмртним и вечним још у овом животу; зато и у сваком човеку види бесмртно и вечно биће. Еванђелске врлине су спроводници божанске светлости. Зато светитељ светли и просветљује. Он носи у себи „светлост света”; она му осветљује сав свет и он види његов вечни смисао и његову вечну вредност. Светлост света је у исто време и „светлост живота”; она осветљује пут који води човека у бесмртност и вечност.

Зато наш народ за свога највећег просветитеља сматра свога светитеља св. Саву. Свети Сава је највећи српски просветитељ, јер је највећи српски светитељ. Просвета је само пројекција светлости, светлости; светитељ светли и тиме просветљује, просвећује. Просвета је свим својим бићем условљена светом; прави просветитељ је у ствари само светитељ. Без светитеља нема просветитеља; без светлости нема просвете; без просветљења нема просвећења. Светост је светост божанском светлошћу. Истинска просвећеност није друго до зрачење светости. Само су светитељи

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

истински просвећени. Светлост и живи, и дише, и зрачи, и дела светошћу. Освећујући она у исто време осветљује и просветљује. „Просвешченије” и значи просветљење, јер долази од црквено-словенске речи „светлост”. Отуда просвета уствари значи просветљење, просветљење кроз осећање Духом Светлим, Духом Христовим, као носиоцем и творцем светости и светлости. Зато што су освећени и просвећени Духом Светим, светитељи су просветитељи.

То је светосавско, то је еванђелско, то је православно схватање просвете. Наш народ је, поучен светим Савом, занавек изједначио појам просвете са појмом светости, појам просветитеља са појмом светитеља. И све је то оличено у св. Сави као његовом првом и највећем светитељу и просветитељу.

Просвету без светости измислио је европски запад у свом идолопоклонству. Свеједно је да ли се то идолопоклонство појављује у паплатрији, у књиголатрији, у надчовеколатрији, у машинолатрији, у модолатрији.

Ми Срби треба да се разбудимо и ми смо почели да се будимо. Овај просветни програм значи бољег српског човека који храбро корача ка светосављу. Страшно је било за српског човека, за српски дух, да су све школе биле без веронауке до пре неколико дана. Кад бисмо хтели да будемо искрени до краја, морали бисмо признати да нико није тако систематски прогањао св. Саву из српске душе као српска школа. И данас нигде лика св. Саве. Где је св. Сава? Овде нема св. Саве. Катастрофално је било за нашу историју да наш Универзитет није смео да прославља св. Саву до почетка овог рата. Говорим као човек Српске цркве. Ми смо учени људи подбацили. Свети Сава је највећа вредност у нашој историји. Ја сам учен човек. Осетио сам шта је Европа, али осећам шта је св. Сава и светосавље.

Ја сам сматрао за дужност да вам се изјадам. Ја сам се дакле одужио својој савести кад сам ово рекао, јер сам хтео да изразим оне тенденције светосавља које су учествовале у стварању свега најбољег у нашој историји. Ви сте приметили код нас како и за највећег зликовца народ каже: несрећан човек. Осетили сте како српски човек брзо заборави не само увреде него и злочине. То је велика особина српског човека. То је само

онај еванђелски флуид који иде кроз српску душу и тај флуид се манифестује на свој индивидуалан начин. И ако бисмо хтели да се ухвате у реч главне смернице светосавске просвете, оне би се могле овако формулисати: 1) човек је биће које се најидеалније може усавршити и довршити Богочовеком; 2) усавршавање човека Богочовеком бива помоћу еванђелских врлина; 3) просвећен човек у сваком човеку види свог бесмртног и вечног брата; 4) свака људска делатност: филозофија, наука, занатство, земљорадња, уметност, просвета, култура, добија своју непролазну вредност када се освети и осмисли Богочовеком; 5) истинска просвета се постиже светим животом по Христовом Еванђељу; 6) светитељи су најсавршенији просветитељи; 7) школа је друга половина срца Богочовекова, а црква је прва; 8) у центру свих центара, свих идеја, свих делатности стоји Богочовек Христос и његов богочовечански колектив: Црква.

Молим да ми се опрости што сам био оволико радикалан у својим схватањима.

Др Светозар Ранчић — указује на штетне последице које су настале услед тога што је у нашој просветној политици владала анархија. Поздравља идеју планског дириговања у просвети. Наша народна школа својим програмом и својим наставницима, стварана је према потребама града и отуда је нашем сељачком свету остала страна. Учитељ се мора припремити за рад у селу и зато поздравља мисао о отварању пољопривредних учитељских школа.

Милан Стојановић, претставник Занатске коморе, сматра за дужност да захвали министру просвете и вера на иницијативи што се питање реформе нашег школства опсежно и темељно схвата и што је оно изнето пред један овакав форум, јер школска реформа има прворазредни значај. Он сматра да су занатске школе у најмању руку исто толико важне колико и пољопривредне школе. Сматра да је добро што су све школе сконцентрисане у Министарству просвете и вера. Раније, док су стручне школе биле у стручним министарствима, увалуд су се обраћали тражећи њихову реформу. Он је мишљења да се одлив деце са села треба да упути у стручне школе. Код нас је све препуштено приватној иницијативи и привредна политика је била све друго

само не један систем. Наглашава да имамо услова да градску привреду подигнемо и развијемо како бисмо подмирили наше домаће потребе. Ми данас увозимо из иностранства не само индустриске него и занатске продукте за више стотина милиона динара. Наглашава да родитељ кад хоће своју децу да казни, он их упућује на занат. Нажалост, на занат су упућивана деца која су била најслабије обдарена. Он је мишљења да би требало у нашим средњим школама отворити радионице где би се деца и практично упутила у рад. Он поздравља овако замишљену реформу нашег школства и нада се да ће она дати врло добре резултате. Даље налази да би рад шегртских школа (стручних помоћничких школа) био на штету занатлија — мајстора ако би оне радиле за време радних дана, јер би посао стао док је помоћник у школи, па предлаже да рад у тим школама буде и надаље у вечерњим часовима и о празницима,

Инж. Милосав Васиљевић истиче да, ако желимо да имамо добро народно војство, не смемо дозволити да морални олош одлази у највише школе. Он не сумња да ће наше школе у стручном погледу бити унапређене, али морамо настојати да из наших школа излазе људи од карактера. Наставници су дужни да мотре и посматрају владање ученика и да дају своју оцену о моралној вредности ученика. Прелаз у више школе дозволити по карактерним мерилима, узимајући у обзир и знање и карактер. Важно је пронаћи начин да некарактерни људи не могу доћи на водеће положаје.

Др Цветко Лазаревић, претставник Министарства финансија, захваљује министру на овако лепој идеји о реформи наше школе. Истиче како немамо ни једну школу кроз коју би прошли људи који улазе у Министарство финансија и у све струке које спадају под исти ресор. Он тражи отварање школе за финансиске стручњаке, а код наставних програма повести рачуна о примењеној науци о финансијама.

Инж. Никола Симић сматра да су за постизање сваког успеха потребна три елемента: план, добра средства и добри људи. Он види да је просветни план добар. Види да ће се створити бољи људи и јединство акције за бољу будућност наше државе. Радује га што се школе неће отворати по приватној иницијативи него

не се отварају по једном систему. Примећује да је у просветном плану изостављено отварање завода за учила и филмове. Наглашава да учила која долазе са стране нису добра и да не одговарају потребама нашег народа, наше омладине. Кад би се установио један завод за израду учила и филмова, уштедело би се много и све би се школе снабдевале потребним училима. Исто се то тиче и филмова. Филмови са стране не одговарају нашим приликама. Сматра да би филмови имали највише дејства и утицаја. Моли да се унесе још једна новина, а то је радио-фонија.

Што се тиче пољопривредних школа, треба да се подигну грађевине. Држава то не може јер то изискује огромну суму новаца. Стога он даје сугестију да ес у овај школски план унесе уредба да свако село или крај мора подизати и задружну школу, школу коју би изградили задругари.

Што се тиче формирања људства, он моли министра да се по овом питању други пут расправља.

Др Никола Поповић, ректор Универзитета — наглашава како је министар просвете и вера својим двогодишњим радом хтео да створи један апарат у циљу да подигне духовни, културни ниво нашег народа, и у томе раду он се руководио једним начелом: „Наша омладина се има васпитавати у духу народних традиција, а образовати у смислу народних и државних потреба.” У овоме је садржан читав просветни програм. У томе духу је извршена и реформа нашег Универзитета. Говори о значају Универзитета као апарата за постизање тога циља. Наглашава шта Универзитет значи у општем културном подизању нашег народа. Универзитет је стручна школа пар екселанс. Морамо бити начисто шта наука значи за историју живог човека, за историју једног народа. Једне су ствари дефинитивно решене, а то је да наука поред религије, уметности, политике, претставља једну од најважнијих форми у којој се изграђивао духовни живот човека. Наука и религија се не искључују, оне се допуњују. Данас сваки научник зна да у овоме свету има ствари које су нашем разуму недостижне. Наука може да нам осветли један део стварности. Без науке човек би живео на врло ниском ступњу. Без науке ниједан народ не може да освоји место међу осталим културним народима. Без ње и ми

не бисмо могли да станемо упоредо са осталим народима културне Европе.

Мило Милуновић, претставник Академије ликовних уметности, устаје против погрешног схватања да права долазе испред дужности. Наша школа мора научити омладину, па и читав народ, савесном вршењу својих дужности према нацији и друштву.

Велимир Трифуновић, начелник Министарства просвете и вера, формулише закључке предговорника. Наша школа кроз коју се проводи просветна политика треба да буде благословена благословом св. Саве и надахнута његовим духом. Само тако наша школа биће неисцрпан извор наше духовне снаге. Свети Сава није био само велики васпитач човечје душе већ је и стварао такве тековине да се њима може поносити цела Европа. Он је врло добро знао да и у материјалном погледу уздигне стандард живота свога народа. Многе приче говоре о том Савином раду. Он је учио како ће ковач да кује, жетелац да жање. То је била његова просветна политика. У данашњој просветној политици Министарства просвете и вера налази се то исто. Само тај посао има да врши школа. Он сматра да је у нацрту овога плана то учињено. Што се тиче самих школа и наставника, требало је да дође овај рат па да се види да снага једне нације није била ни у војсци, ни у топовима, већ да је снага нације у моралној крепости и духовној снази. Ми нисмо тога имали за последњих двадесет година. То је кривица оних који су водили погрешну просветну политику. Наставнички позив сматран је као непродуктиван позив и многи у тај позив нису одлазили. Са овим просветним планом добићемо нове школе и нове људе.

Инж. Ненад Ланцош, претставник Министарства грађевина, поздравља просветни план који предвиђа добар број стручних школа. Што се тиче Министарства грађевина, оно ће свесрдно помагати Министарство просвете и вера у спровођењу Државног просветног плана.

Инж. Вукашин Тоскић говори поводом оног извештаја из Александровца у чијој пољопривредној школи има свега 19 ученика. Он не жели да се створи погрешно мишљење о тој школи. Два су разлога овоме малом броју ученика. Од рата наовамо тај срез живи у прилично изузетним приликама. Тамошњи

свѣт под тим утиском тешко да се могао да привикне да своју децу шаље у ту школу. Други разлог лежи и до нас самих. Када је та школа основана добила је свога првог директора и док је тај човек био тамо, било је пуно ученика и пуно привредника у том крају зато што је тај човек био стручњак за виноградарство. Тај је човек стекао општи ауторитет. Међутим, код нас постоји жалосна појава да се водећи људи врло често мењају и да долазе нестручни људи.

Недељко Савић, претставник Савеза трговачких удружења, захваљује у име трговаца министру на иницијативи коју је узео да спреми нов просветни план за српску омладину. Српски трговци су задовољни што виде преокрет у нашој просветној политици и нада се да ће овај пример послужити и осталима који имају да се брину о српском народу. Он наглашава колико су српски трговци од Матице српске у Војводини па до данашњег дана учинили и шта ће учинити да се подигне васпитање и национални дух на потребну висину. Износи историјат школе Трговачке омладине која и данас ради. Истиче колико су српски трговци уложили труда на васпитавању стручног трговачког подмлатка. Што се тиче наставника, он подвлачи да бисмо наставнике, ако хоћемо да имамо добре и да их вежемо за школу и науку; морали материјално обезбедити. Морају се наћи средства да би наставници били обезбеђени и о томе се мора водити рачуна.

Пошто је листа говорника исцрпена узима реч министар просвете и вера Велибор Јонић и вели: „Ја мислим, Господе, да ову дискусију закључимо. На своје велико задовољство могу да констатујем да сам имао потпуно право кад сам себи своју власт сам ограничио сазивајући овакав један скуп. Двадесет година пратио сам ја, као школски човек, нашу просветну и наставну политику. И господа привредници знају да сам се увек интересовао њиховим састанцима и кад год сам уграбио времена одлазио сам да чујем шта ти људи из практичне животне стварности мисле. На тим састанцима научио сам се многим основним стварима на којима се заснива цела ова просветна реформа. И кад сам дошао на мисао да извршим реорганизацију Главног просветног савета ја сам пошао са овог гледишта: у Главни просветни савет треба да уђу претставници целокупног народног

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

живота, од Православне цркве на челу до оних који се брину о свакидашњем хлебу нашем.

На крају, Господо, могу да кажем још ово. Нисте се ви са-стали сад па да се не знам кад опет састанете. У томе и јесте новина овог Просветног савета. Ви сте везани за нас кроз његове радне одборе.

На крају министар просвете и вера прочитао је предложено

РЕЗОЛУЦИЈУ:

1) У потпуности се усваја начело планске просветне поли-тике која је једино тако могућна ако се са једног места буде управљало целокупним образовањем и васпитањем наше школске омладине.

2) Констатује се да је просветна политика до овога рата повлађивала гимназије, а запостављала отварање стручних школа, тако потребних за здрави привредни развитак наше земље. Услед тога се поздравља мисао о стварању дугорочног Државног про-светног плана, по коме ће се типови и број школа утврдити према стварним потребама нашег народног живота, а њихов распоред извршити према демографско-привредној структури појединих крајева.

3) Једино савесно спроведено одабирање омогућиће да се ученици упућују у оне школе за које имају стварне способности. Ово начело селекције мора бити нарочито строго примењивано према оној омладини која одлази на највише школе и Универ-зитет, како би српском народу било омогућено стварање моралне и интелектуалне елите, која једино може обезбедити поуздано и достојно народно и државно вођство.

4) Ово одабирање најбољих и најспособнијих има се вр-шити из свих друштвених редова. Због тога се поздрављају напори Министарства просвете и вера да у сарадњи са приватном иницијативом омогући школовање сиромашне и даровите деце са села, тога вечитог извора моралног и физичког здравља народа.

5) Васпитање наше целокупне омладине има се вршити у духу здравог српског национализма, заснованог на идеалистичком схватању света и живота, које је код нас свој најмоћнији израз

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

добило у светосављу. Због тога се поздравља уношење веронауке у програме свих школа, као и обавезно изучавање наше националне прошлости на свима факултетима.

б) Исто тако поздравља се рад на изградњи нашег Општег културног плана, по коме се наш научни рад има да доведе у сагласност са нашом српском стварношћу и изводи плански и без обзира на дневно-политичке и друге утицаје. Наша национална култура има се изградити на темељима здравих народних традиција и усмерити правцем народних и државних потреба.

Резолуција је једногласно примљена.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА У БЕОГРАДУ

предлаже своја следећа издања:

ДВА ВЕКА СРПског СЛИКАРСТВА

од
МИЛАНА КАШАНИНА
СА УВОДНОМ РЕЧЈУ
МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ
ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА

Књига је штампана у формату велике осмине, на бездрвној финој хартији, са 120 уметничких репродукција на кунст-друку и с прилогом четири слике у више боја.

Цена књизи 255.— динара

ОДАБРАНЕ СТРАНЕ НАШИХ ПИСАЦА

- 1) Песме Домовини — Антологија родољубиве лирике — Одабрао, уредио и предговор написао Трифун Ђукић — 280 стр. Дин. 30.—

РАЗНА БЕЛЕТРИСТИЧКА ИЗДАЊА

- 1) Петар Петровић Његош: Дела — II књ.: Свободијада — Мање пјесме. — Проза — 457 стр. Дин. 65.—
- 2) Петар Петровић Његош: Преписка. Прва књига. Дин. 135.—
- 3) „Из великих дана“. Одабране ратне приповетке српских приповедача. Дин. 25.—
- 4) Владимир Велмар-Јанковић: Дневна вест . . . „ 25.—
- 5) Буро Димовић: Симеон Немања . . . „ 25.—
- 6) Миливоје Предић: Голгота . . . „ 25.—
- 7) Момчило Милошевић: Јован Владислав . . . „ 40.—
- 8) Душан Николајевић: Две драме . . . „ 20.—
- 9) Живко Милићевић: Записи о српској земљи . . . „ 40.—

МУЗИЧКА И НОТОГРАФСКА ИЗДАЊА

- 1) Стеван Мокрањац: Православно српско народно црквено појање — У редакцији и допуни Косте Манојловића — 520 стр. Платно: 100.—
- 2) Јосиф Маринковић: Песме за један глас и клавир — Одабрао и за штампу приредио Др. Милоје Милојевић — 93 стр. 50.—

- 3) Јосиф Маринковић: Божествена литургија Св. Јована Злауостог — За мешовити хор — У редакцији Косте П. Манојловића — 79 стр. Дин

Платно: 40.—
Картон: 20.—

- 4) Јосиф Маринковић: Помен — За мешовити хор — У редакцији Косте П. Манојловића — 15 стр. 8.—
- 5) Петар Стојановић: Нова основна школа за виолину — I свеска 43 стр. 35.—
III и IV свеска 30.—
- 6) Мокрањчева Споменница — Написао Коста Манојловић 196 стр. 24.—

УМЕТНИЧКЕ МОНОГРАФИЈЕ

- 1) Љуба Ивановић: Цртежи — предели — 52 репродукције с предговором Богдана Поповића 100.— Дин.
- 2) Боривоје Стевановић: 33 године сликања око Београда — 32 репродукције с предговором Момчила Милошевића 60.—

РАЗНА НАУЧНА ИЗДАЊА

- 1) Вук Стефановић - Караџић: Српски рјечник — Истумачен немачкијем и латинскијем рјечима — IV издање — 922 стр. Картон: 200.— Дин.
- 2) Тихомир Ђорђевић: Белешке о нашој народној поезији — стр. 189 40.—
- 3) Драгутин Костић: Тумачења II књиге Српских народних пјесама Вука Караџића — 169 страна 20.—
- 4) Др. Јован Радоњић: Слике из историје и књижевности — 533 страна 135.—
- 5) Списи Светога Саве и Стевана Првовенчаног — Са црквенословенског на савремени српски језик превео Др. Лазар Марковић — 234 стр. 25.—
- 6) Др. С. Сагадин: Управно судство 30.—

Где није посебно означено да је књига повезана, цене се подразумевају за броширано издање. Сва издања Државне штампарије у Београду могу се добити код свих књижара у целој земљи, а уз унапред послат новац преко чековног рачуна бр. 56.080 могу се поручити на Стоваришту књига Државне штампарије: Београд, Црногорска 1.